

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет економіки та управління бізнесом
Кафедра економіки, організації та управління підприємствами

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
до випускної кваліфікаційної роботи

на тему Фінансові ресурси суб'єкту господарювання та
обґрунтування пропозицій щодо підвищення ефективності їх
використання

Виконав студент 2 курсу,
групи ЗПТБ-22-ск
спеціальності 076 «Підприємництво,
торгівля та біржова діяльність»

_____ Хорольська О.О.
(П.І.Б.)

Керівник Поліщук І.Г.
(П.І.Б.)

Рецензент Бондарчук О.М.
(П.І.Б.)

Кривий Ріг
2024р.

КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та управління бізнесом
Кафедра економіки, організації та управління підприємствами
Ступінь вищої освіти бакалавр
Спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

ЗАТВЕРДЖУЮ:
зав. кафедри ЕОУП,
д.е.н., проф. Шахно А.Ю.

«   » червня 2024 р.

ЗАВДАННЯ

на випускню кваліфікаційну роботу студенту

ХОРОЛЬСЬКОЇ Ользі Олександрівні

(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи Фінансові ресурси суб'єкту господарювання та обґрунтування пропозицій щодо підвищення ефективності їх використання

Керівник теми к.е.н., доцент Поліщук Ірина Георгіївна

Затверджені наказом по університету від 02.04.2024р № 244с

2. Строк подання студентом роботи: 10.06.2024р

3. Вихідні дані до роботи: статистична фінансова звітність підприємства ПрАТ «Кременчуцький міськмолочозавод» за 2019-2021рр (баланс, звіт про фінансові результати), поточна внутрішня звітність підприємства

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): з'ясувати економічну природу фінансових ресурсів та їх класифікацію; розкрити систему управління фінансовими ресурсами підприємства; визначити методичний інструментарій оцінки ефективності використання фінансових ресурсів підприємства; надати загальну характеристику фінансово-господарської діяльності підприємства; провести ретроспективний аналіз фінансових ресурсів підприємства; оцінити ефективність використання фінансових ресурсів підприємства; розкрити резерви підвищення ефективності використання фінансових ресурсів підприємства; розробити фінансовий план на основі прогнозування формування та використання фінансових ресурсів підприємства.

5. Перелік графічного матеріалу: Основні результати фінансово-економічної діяльності; Показники оцінки ефективності управління фінансовими ресурсами на підприємстві; Рекомендовані заходи щодо ефективного використання фінансових ресурсів підприємства.

6. Консультанти розділів роботи:

Розділи	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Розділ 1	доцент Поліщук І.Г.	19.03.24	02.04.24
Розділ 2	доцент Поліщук І.Г.	03.04.24	23.04.24
Розділ 3	доцент Поліщук І.Г.	20.04.24	24.05.24
Нормоконтроль	доц. Поліщук І.Г.	10.06.2023	

7. Дата видачі завдання 28.02.2024р

Календарний план виконання роботи

№	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи	Термін виконання	Примітки
1	Співбесіда зі студентом за тематикою роботи, видача переліку рекомендованої нормативної, інструктивної бази та учбової літератури	28.02.2024р	виконано
2	Збір матеріалів до випускної роботи	01.03 - 10.03.2024р	виконано
3	Групування та аналіз зібраного матеріалу, уточнення завдань випускної кваліфікаційної роботи	11.03 - 18.03.2024р	виконано
4	Підготовка I розділу випускної кваліфікаційної роботи та подання його керівникові	19.03 - 02.04.2024р	виконано
5	Підготовка II розділу випускної кваліфікаційної роботи та подання його керівникові	03.04 - 23.04.2024р	виконано
6	Підготовка III розділу випускної кваліфікаційної роботи та подання його керівникові	20.04 - 24.05.2024р	виконано
7	Підготовка вступної частини	25.05 - 07.06.2024р	виконано
8	Перевірка роботи керівником та доопрацювання роботи	08.06 - 09.06.2024р	виконано
9	Отримання відгуку керівника та рецензії	10.06 - 13.06.2024р	виконано
10	Попередній захист роботи	10.06.2024р	виконано
11	Захист роботи в ЕК	21.06.2024р	

Студент

_____ (підпис)

Керівник роботи

_____ (підпис)

Хорольська О.О.

(прізвище та ініціали)

Поліщук І.Г.

(прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

на випускну кваліфікаційну роботу за темою:
**Фінансові ресурси суб'єкту господарювання та обґрунтування
пропозицій щодо підвищення ефективності їх використання**

Випускна кваліфікаційна робота: 94 с., 26 табл., 13 рис., 22 формул, 39 джерел, 6 додатки.

Об'єкт дослідження: виступає процес управління фінансовими ресурсами на досліджуваному підприємстві.

Мета роботи: є розвиток теоретичних засад ефективності використання фінансових ресурсів підприємства та розробка практичних рекомендацій щодо її підвищення.

Предмет дослідження: є сукупність взаємовідносин та механізмів управління фінансовими ресурсами на підприємстві

Методи дослідження у роботі використано загальнонаукові методи: системно-структурний, табличний, графічний методи, а також стандартні прийоми аналізу фінансового стану: горизонтальний, коефіцієнтний і порівняльний аналіз.

Досліджено теоретичні та методичні засади використання фінансових ресурсів підприємств, а саме узагальнено та систематизовано існуючі підходи щодо економічної природи та сутності фінансових ресурсів; розглянуто їх класифікацію, а також методику оцінки ефективності використання.

Охарактеризовано систему господарсько-фінансового забезпечення ПрАТ «Кременчуцький міськмолокозавод»; проведено аналіз забезпеченості фінансовими ресурсами досліджуваного підприємства, а також оцінено ефективність їх використання. Проведено оптимізацію структури фінансових ресурсів з метою забезпечення фінансової рівноваги підприємства за високої рентабельності капіталу. Надано пропозиції щодо доцільності впровадження планування та прогнозування показників господарської діяльності у ПАТ «Кременчуцький міськмолокозавод» на майбутній період, що сприятиме формуванню необхідних фінансових ресурсів за допомогою фінансового планування.

**ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ, ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ
РЕСУРСІВ, ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ, МЕХАНІЗМ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПЕРСОНАЛУ**

ВСТУП

Роль та значення фінансових ресурсів у сучасних умовах господарювання важко переоцінити. Трансформаційні процеси в економіці позначилися на механізмі забезпечення фінансовими ресурсами промислових підприємств, що призвело до необхідності наукового осмислення й теоретичного обґрунтування процесів та шляхів адаптації даного механізму до сучасних умов господарювання.

Актуальність розгляду зазначеної теми та її проблематики зумовлена тим, що сукупність фінансових ресурсів, сформованих на рівні підприємства, визначає можливості здійснення необхідних капітальних вкладень, збільшення оборотних коштів, виконання фінансових зобов'язань, забезпечення потреб соціального характеру тощо.

Господарська діяльність опосередковується рухом фінансових ресурсів. Для її здійснення підприємство потребує певного обсягу фінансових надходжень, відповідних способів фінансування, визначених джерел надходження і напрямів використання фінансів. У зв'язку з тим, що фінансова діяльність будь-якого підприємства має бути спрямована на організацію надходження й ефективного використання фінансових ресурсів, суб'єкт господарювання повинен визначити фактори та напрями впливу на структуру та джерела їх формування. Формування раціональної структури джерел фінансових ресурсів необхідне для фінансування встановлених обсягів витрат і забезпечення запланованого рівня доходів. Здійснення витрат і формування доходів лежить в основі фінансової діяльності підприємств та забезпечується за рахунок фінансових ресурсів, які знаходяться в розпорядженні підприємств. При цьому важливою є проблема залучення оптимального обсягу фінансових ресурсів за найменших витрат, адже максимальна їх концентрація не гарантує автоматичного отримання найбільших фінансових результатів, тобто найбільшого прибутку.

Забезпечення динамічного розвитку української економіки на

інноваційній основі неможливе без раціоналізації системи управління фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання. Дефіцит фінансових ресурсів спричиняє формування та зростання заборгованостей перед партнерами, інвесторами, власним персоналом, фінансовими інституціями, що негативно впливає на подальше його функціонування та можливості розширення виробничих потужностей. У зв'язку з цим питання щодо оцінки ефективності використання фінансових ресурсів є актуальним.

На різні аспекти забезпеченості та ефективності використання фінансових ресурсів звертають постійну увагу як українські науковці, так і зарубіжні вчені. Значний внесок у вирішення фінансових проблем підприємств зробили відомі вітчизняні вчені О. Гудзь, М. Дем'яненко, П. Саблук, П. Стецюк, А. Чупіс та багато інших. Проблеми формування та використання фінансових ресурсів підприємств висвітлюються у працях таких економістів, як: Н. О. Андрусак, І. О. Бланк, О. Д. Василик, Н.А. Дехтяр, О. В. Єрмошкіна, А. Г. Завгородній, Г. Г. Кірейцев, С. В. Мішина, Д. С. Моляков, В. М. Опарін, А. М. Поддєрьогін, О. Р. Романенко, П. І. Юхименко та ін.

Метою дослідження є розвиток теоретичних засад ефективності використання фінансових ресурсів підприємства та розробка практичних рекомендацій щодо її підвищення.

Реалізація поставленої мети обумовила необхідність вирішення ряду взаємозалежних завдань, а саме:

- з'ясувати економічну природу фінансових ресурсів та їх класифікацію;
- розкрити систему управління фінансовими ресурсами підприємства;
- визначити методичний інструментарій оцінки ефективності використання фінансових ресурсів підприємства;
- надати загальну характеристику фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Кременчуцький міськмолокозавод»;

- провести ретроспективний аналіз фінансових ресурсів ПрАТ «Кременчуцький міськмолочозавод»;
- оцінити ефективність використання фінансових ресурсів ПрАТ «Кременчуцький міськмолочозавод»;
- визначити напрями удосконалення методики оцінювання ефективності використання фінансових ресурсів ПрАТ «Кременчуцький міськмолочозавод»;
- розкрити резерви підвищення ефективності використання фінансових ресурсів ПрАТ «Кременчуцький міськмолочозавод»;
- розробити фінансовий план на основі прогнозування формування та використання фінансових ресурсів підприємства.

Об'єктом дослідження бакалаврської роботи є процес використання фінансових ресурсів підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні засади та практичні аспекти використання фінансових ресурсів підприємства.

У процесі написання роботи було застосовано загальнонаукові методи абстракції, аналізу та синтезу, порівняння; економіко-статистичні методи збору й обробки інформації: вибіркового, угруповань, середніх величин, відносних величин; економіко-математичні методи, метод експертних оцінок, метод імітаційного моделювання. Обробку даних здійснено за допомогою комп'ютера з використанням пакета EXCEL для Windows.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі акти, періодичні та монографічні видання, вітчизняні та зарубіжні публікації з фінансів, фінансового аналізу та фінансового менеджменту, фінансова звітність ПрАТ «Кременчуцький міськмолочозавод» за 2016 – 2018 рр.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Економічна сутність фінансових ресурсів та їх класифікація

Підприємство є складною економічною системою, формування фінансових ресурсів якого створює підтримку для стійкого розвитку, досягнення нових, більш високих показників.

Фінансові ресурси є системоутворюючим чинником функціонування та розвитку підприємства, формують його ресурсний та економічний потенціал, забезпечують безперервність процесів виробництва та реалізації продукції, є джерелом фінансування соціально-економічного розвитку та зростання ринкової вартості підприємства. Від їх ефективного і раціонального формування та використання на мікрорівні залежить макроекономічна стабільність та економічне зростання в країні на основі розширеного відтворення, задоволення соціальних та інших потреб суспільства [12, с. 7]

В умовах фінансової кризи та дефіцитності оборотних активів наявність власних фінансових ресурсів та їх ефективне використання є одним з визначальних факторів розвитку підприємств, а ефективність діяльності підприємства знаходиться в безпосередній залежності від того, наскільки швидко кошти, вкладені в активи, перетворюються в реальні гроші.

Слово «ресурси», походить від французького «ressource», що означає допоміжний засіб, тобто, щось таке, що може бути використане з певного джерела (запаси, матеріали тощо) на певні цілі [44, с. 372]. В економічній теорії ресурси поділяють на чотири групи: природні; матеріальні; трудові; фінансові.

Економічна категорія «ресурси» має ряд певних особливостей: потреба в ресурсах пов'язана з процесом суспільного виробництва та створення споживчої вартості; структура ресурсів динамічна та залежить від

розвитку продуктивних сил і виробничих відносин; використання будь – якого виду ресурсів передбачає їх вартісне відтворення – ресурси з матеріально-уречевленої форми переходять у вартісну або фінансову.

Фінансові ресурси є матеріальним носієм фінансових відносин. Обсяги та ефективність виробництва обумовлюють їх розмір та склад. Водночас від величини фінансових ресурсів залежить зростання виробництва та соціально-економічний розвиток підприємства. Тому пошук фінансових джерел розвитку підприємства, забезпечення найефективнішого використання фінансових ресурсів мають важливе значення в роботі підприємства.

Зважаючи на значущість фінансових ресурсів для кожного підприємства, виникає необхідність в узагальненні та уточненні сутності категорії «фінансові ресурси» та «капітал», які мають одну й ту саму природу – грошові кошти.

Аналіз наукової літератури дає змогу зробити висновок про відсутність єдиного підходу до трактування поняття «фінансові ресурси».

Так, Н. А. Хрущ та В. В. Доценко визначають специфіку фінансових ресурсів у тому, що вони завжди виступають у грошовій формі, мають розподільний характер і відбивають формування і використання різноманітних видів прибутків і нагромаджень суб'єктів господарської діяльності сфери матеріального виробництва, держави й учасників невиробничої сфери [102, с. 274]. Під фінансовими ресурсами слід розуміти сукупність усіх грошових коштів і надходжень, що має підприємство в певний період (або на дату), і які спрямовуються на здійснення грошових розрахунків і відрахувань, необхідних для його виробничого та соціального розвитку. А поняття «капітал» є найбільш прийнятним як об'єкт для отримання прибутку. Тобто, під капіталом слід розуміти матеріальні, грошові та нематеріальні ресурси, які авансовано у формування активів підприємства, необхідних для здійснення його господарської діяльності, з метою отримання доходу та прибутку.

Має місце й інший підхід, де науковці під фінансовими ресурсами

розуміють не лише грошові кошти та їх еквіваленти, а й кошти, авансовані в основні й оборотні засоби [12, с. 8]. Так, А.М. Поддєрьогін вважає що «під фінансовими ресурсами слід розуміти грошові кошти, що є в розпорядженні підприємств, до яких належать грошові фонди й та частина грошових коштів, яка використовується в нефондовій формі. Основними джерелами фінансових ресурсів є власні та залучені кошти підприємства» [104, с. 10 - 11]. Сучасні світові економічні тенденції свідчать, що в умовах високого рівня фінансових ризиків, впливу кризових чинників на діяльність господарських суб'єктів, однією з головних проблем функціонування підприємств є забезпеченість необхідними фінансовими ресурсами. Відсутність достатнього обсягу фінансових ресурсів спричиняє фінансовий дисбаланс, втрату належного рівня конкурентоспроможності та насамкінець і банкрутство підприємств [38, с. 37].

Прихильники даного підходу розуміють фінансові ресурси більш широко, за рахунок тієї їх частини, яка матеріалізована в активах підприємства (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Сутність поняття «фінансові ресурси»

Автор	Визначення
Г.Г. Кірейцев [106]	Фінансові ресурси – грошові доходи і надходження підприємства, що призначені для виконання його фінансових зобов'язань і фінансування витрат щодо забезпечення розширеного відтворення
В.М. Опарін [73]	Фінансовими ресурсами підприємства вважають сукупність грошових фондів цільового призначення, сформованих у процесі розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту, створеного на підприємстві, якими воно розпоряджається на правах власності або господарського відання і використовує на статутні потреби
А. М. Поддєрьогін [104], О. Д. Василик [20]	Під фінансовими ресурсами слід розуміти грошові кошти, що є в розпорядженні підприємств
О.Р. Романенко [85]	Під фінансовими ресурсами слід розуміти акумульовані грошові кошти з різних джерел, які знаходяться в господарському обігу і необхідні для покриття потреб
І.О. Бланк [7]	Фінансові ресурси – це сукупність акумульованих власних і позикових коштів та їх еквівалентів у формі цільових грошових фондів, призначених для забезпечення його господарської

	діяльності в майбутньому періоді
А.Г. Загородній [44]	Фінансові ресурси – це грошові кошти, які є в розпорядженні підприємства і призначені для здійснення поточних витрат і витрат із розширеного відтворення, для виконання фінансових зобов'язань і економічного стимулювання працівників
О.Є. Гудзь [33]	Фінансові ресурси – це сукупність усіх високоліквідних наявних активів, які перебувають у розпорядженні підприємства й призначені для виконання фінансових зобов'язань і розширеного відтворення, пов'язуючи їх обсяг та склад із платоспроможністю підприємства

Дослідників економічної природи фінансових ресурсів підприємств можна поділити на тих, які розглядають фінансові ресурси з погляду підприємств (на мікрорівні), і тих, які розглядають цю економічну категорію з боку держави (на макрорівні).

Оскільки фінансові ресурси є складною і багаторівневою категорією, яка має різні форми прояву, і, як вважають деякі науковці, тому не існує єдиної загальноприйнятої точки зору щодо змісту та економічної інтерпретації терміну «фінансові ресурси» [102, с. 274].

Узагальнюючи визначення економічної сутності фінансових ресурсів, дані вітчизняними та зарубіжними вченими-економістами, А. Д Глушко та М.Ф. Філіп правомірно відзначають два основні підходи, які базуються на розподільчій та відтворювальній концепціях фінансів [27]. Прихильники першого підходу відстоюють позицію існування фінансів на стадії розподілу та перерозподілу вартості сукупного суспільного продукту і національного доходу, а їх основними функціями є розподільча та контрольна. Інша група науковців відносить існування фінансів до всіх стадій відтворювального процесу, включаючи стадії виробництва товарів та їх обміну [102].

Одні економісти вважають, що фінансові ресурси – це сукупність коштів, що перебувають у розпорядженні підприємства. Такої точки зору дотримуються, зокрема, А. В. Чупіс, М. Х. Корецький, В. А. Борисова, А. І. Балабанов, А. Г. Загородній, Г. Г. Нам та інші [75, 8]. Вони визначають фінансові ресурси як грошовий потік, не акцентуючи уваги на джерелах їх

формування, цільовому призначенні. В цьому визначенні виражені економічна основа, зв'язок фінансових ресурсів з відтворювальними процесами та форми їх виявлення.

Інші автори, зокрема А. М. Поддєрьогін, О. Д. Василик, В. І. Арначій, В. Д. Чумак, В. М. Родіонова [104, 3, 20], вважають, що фінансові ресурси мають відповідати певним критеріям, а саме джерелам їх створення й цільового призначення. Незважаючи на різні акценти і повноту наведених вище визначень фінансових ресурсів, у них є спільна риса, яка заслуговує на увагу. Згадані науковці підкреслюють формування фінансових ресурсів із власними джерелами і фінансовими результатами суб'єктів господарювання.

Однак, щодо розуміння того, що фінансові ресурси створюються в процесі розподілу й перерозподілу новоствореної вартості підприємством, у економістів відсутня єдність у поглядах. Л. С. Стасюк вважає, що визначення фінансових ресурсів, подібні до наведених вище науковцями (В. І. Арначій та А. М. Поддєрьогіним), відображають якісну ознаку ресурсів, яка характеризує їх значення на фіксований момент часу [95].

Колектив авторів на чолі з О. М. Бандурка вказують, що для визначення поняття фінансові ресурси необхідно використовувати структурні підходи [4]. Маються на увазі визначення, 1) сутності фінансових ресурсів як складової частини виробничих відносин; 2) приймати до уваги те, що фінансові ресурси створюються і використовуються в процесі реалізації фінансових відносин; 3) необхідно мати на увазі, що безпосередньо поняття ресурси трактується як щось таке, що може бути використано на певні цілі (запаси, кошти тощо). Виходячи з цього автори роблять висновок, що фінансові ресурси – це всі грошові кошти, що акумульовані у фонди цільового призначення для здійснення певних витрат.

Незважаючи на розбіжність у підходах до трактування поняття «фінансові ресурси», науковці єдині в твердженні про беззаперечну важливість фінансових ресурсів у забезпеченні ефективності господарської діяльності суб'єктів господарювання [27, с. 471]. Фінансові ресурси, що формуються на

рівні підприємств, забезпечують можливість виробництва продукції, інвестування, створення фондів економічного стимулювання, виконання зобов'язань перед бюджетом, постачальниками та працівниками.

Класифікація фінансових ресурсів підприємства за рівнем деталізації зображена на рис. 1.1.

Фінансові відносини підприємства виникають тоді, коли на грошовій основі відбувається формування власних ресурсів підприємства, його прибутків, залучення позичкових джерел фінансування господарської діяльності, розподіл прибутків, що утворюються в результаті цієї діяльності, їхнє використання на цілі розвитку підприємства.

Рисунок 1.1 – Класифікація фінансових ресурсів підприємства за рівнем деталізації [49, с. 279]

Формування раціональної структури джерел фінансових ресурсів підприємницьких структур для фінансування необхідного обсягу затрат та забезпечення бажаного рівня доходів є одним із найважливіших завдань

фінансів цих структур. Структура та розмір фінансових ресурсів залежать від обсягу виробництва та його ефективності. Зв'язок між розміром фінансових ресурсів та обсягом виробництва є двояким, оскільки основним регламентуючим фактором розширення виробництва є розмір фінансових ресурсів, і навпаки. Недостатній розмір фінансових ресурсів призводить до скорочення обсягу виробництва, зниження рівня використання виробничих потужностей, недостатнього забезпечення матеріальними, трудовими та іншими ресурсами і, як наслідок, до ще більшого скорочення фінансових ресурсів. Достатній розмір фінансових ресурсів, як вважають А. Д Глушко та М.Ф Філіп, забезпечує: фінансову стійкість, платоспроможність, стабілізацію обсягів виробництва, а також можливість його розширення, високий рівень використання виробничих потужностей, достатній рівень забезпечення матеріальними ресурсами [27, с. 471].

Надлишковий обсяг фінансових ресурсів сприяє збільшенню обсягів виробництва, розширенню наявного асортименту продукції та освоєнню нових видів, повному використанню наявних виробничих потужностей, повному забезпеченню підприємства необхідними товарно-матеріальними цінностями, що забезпечить зростання обсягів фінансових ресурсів, проте може також призвести до перевитрат і недоцільного їх використання та до скорочення обсягів виробництва [35]. У зв'язку із цим управління фінансовими ресурсами є необхідною умовою забезпечення ефективного функціонування підприємства.

Оскільки у сучасних умовах господарювання більша частина коштів підприємств не використовується у фондovій формі, за таких обставин важко знайти різницю між грошовими коштами і фінансовими ресурсами [102, с. 276]. При цьому є спроби розв'язати проблему відокремленням грошових коштів від фінансових ресурсів саме через цільове призначення останніх, які виявляються марними. Дилема щодо визначення фінансових ресурсів або як всіх коштів, або як їх частини, виникла через різне тлумачення сутності фінансових ресурсів держави і фінансових ресурсів підприємств. Так,

фінансові ресурси розглядаються як «...кошти, що утворюються в процесі розподілу і перерозподілу частини вартості сукупного суспільного продукту і національного доходу в грошовій формі і призначені для задоволення суспільних потреб» [17]. А. М. Поддєрьогін децентралізовані фінансові ресурси визначає як «кошти, що надходять у розпорядження підприємств (об'єднань), їх галузевих об'єднань і забезпечують поточну виробничо-господарську діяльність, розширення і удосконалення виробництва, задоволення соціальних потреб» [104]. Отже, можна зробити висновки, що централізовані фінансові ресурси, є частиною грошових коштів, яка існує у фондовій формі, а для підприємств усі грошові кошти є фінансовими ресурсами, що забезпечують господарську діяльність підприємства, як поточну, так і на цілі розширеного відтворення.

Слід відзначити, що в наукових економічних працях західних вчених дефініція «фінансові ресурси підприємства» розглядається як синонім або близьке за економічним змістом поняття до таких категорій як «капітал підприємства», «фінансовий капітал», «активи підприємства» [12, с. 10]

З наведених визначень, можна відзначити, що фінансові ресурси – це засоби, які акумулюються підприємством для забезпечення процесу розширеного відтворення шляхом трансформації їх в інші види ресурсів, а також для досягнення високих фінансових результатів [56, с. 612]. Вони являють собою сукупність коштів, що перебувають у розпорядженні підприємств і є джерелом їх виробничого та соціального розвитку. Фінансові ресурси підприємства утворюються в результаті виробничо-господарської діяльності господарюючих суб'єктів шляхом отримання грошей за продані товари, вироблені ними, а також мобілізації коштів на фінансовому ринку.

Враховуючи те, що автори багатьох наукових досліджень під фінансовими ресурсами підприємства розуміють його капітал, який, на їх думку, є перетвореною формою фінансових ресурсів, то досить поширеною є класифікація фінансових ресурсів підприємства на основі джерел формування його загального капіталу – за елементами та структурою пасиву

балансу [12].

Так, формування фінансових ресурсів здійснюється за рахунок низки джерел. За джерелом створення є дві великі групи джерел: власні (ресурси, що належать підприємству й утворюються внаслідок його фінансово-господарської діяльності: статутний капітал, резервний капітал, додатковий капітал, нерозподілений прибуток) і залучені (ресурси, що знаходяться тимчасово в розпорядженні підприємства і можуть використовуватися для досягнення статутних цілей: довгострокові і поточні зобов'язання).

О.Д. Василик визначає структуру фінансових ресурсів за джерелами формування та детально характеризує кожну ланку (рис.1.2).

Рисунок 1.2 – Склад фінансових ресурсів підприємства за джерелами їх формування [20, с. 128]

Власні кошти – це кошти підприємств, які постійно знаходяться в обігу і кінцевий строк використання ними не встановлений. Формуються вони за

рахунок власного капіталу, тобто тієї частини активів підприємства, яка залишається після виконання його зобов'язань.

Залучені кошти – це кошти, які не належать підприємству, але в наслідок діючої системи розрахунків постійно знаходяться в його обігу. Формуються вони за рахунок усіх видів кредиторської заборгованості підприємства.

Позичені кошти – це ті кошти, що отримує підприємство на визначений термін, за плату й на умовах повернення. Формуються вони в основному за рахунок коротко- і довгострокових кредитів банків.

Даний підхід, на погляд авторів монографії [12, с. 20-21], є доцільним, оскільки бухгалтерський баланс підприємства є базовим елементом інформаційного забезпечення фінансового обліку, моніторингу та аналізу, бюджетування, планування та прогнозування, фінансового контролю, які є невід'ємними функціями фінансового менеджменту та створюють підґрунтя для розробки та реалізації ефективних та обґрунтованих управлінських рішень, пов'язаних з формуванням, розподілом та використанням фінансових ресурсів та оптимізацією їх кругообігу на підприємстві.

Первісне формування фінансових ресурсів відбувається в момент створення підприємства, коли формується статутний капітал. Фінансові ресурси формуються, головним чином, за рахунок прибутку (від основної та інших видів діяльності), а також виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), майна, сталих пасивів, різних цільових надходжень, пайових та інших внесків членів трудового колективу.

До стійких пасивів належать статутний, резервний та інший капітал; довгострокові позики; постійно знаходиться в обороті підприємства кредиторська заборгованість (із заробітної плати через різницю в термінах нарахування і виплати, за відрахуванням у позабюджетні фонди, у бюджет, за розрахунками з покупцями і постачальниками).

Значні фінансові ресурси, особливо на новостворюваних і реорганізованих підприємствах, можуть бути мобілізовані на фінансовому

ринку за допомогою продажу акцій, облігацій та інших видів цінних паперів, що випускаються підприємством; дивідендів і відсотків за цінними паперами інших емітентів, доходів від фінансових операцій, кредитів. Основними джерелами формування власних фінансових ресурсів є амортизаційні відрахування і прибуток від основної операційної діяльності. Амортизаційні відрахування спрямовуються на відтворення й оновлення основних засобів. На жаль, нині на законодавчому рівні не відрегульовано амортизаційну політику на рівні підприємства [57, с. 612].

Підприємство самостійно обирає метод нарахування амортизаційних відрахувань, що дасть можливість суб'єктам господарювання прискорити процес оновлення основних засобів, підвищити продуктивність їхньої активної частини, набагато збільшити розміри власних фінансових ресурсів.

Структура та розмір фінансових ресурсів залежать від обсягу виробництва підприємства та його ефективності. Зв'язок між розміром фінансових ресурсів та обсягом виробництва є двояким, оскільки основним регламентуючим фактором збільшення обсягів виробництва є величина фінансових ресурсів, як і навпаки. Так, недостатній розмір фінансових ресурсів веде до скорочення обсягу виробництва та неможливості його розширення, зниження рівня використання виробничих потужностей, недостатнього забезпечення матеріальними, трудовими та іншими ресурсами і, як наслідок, до ще більшого скорочення фінансових ресурсів.

Фінансові ресурси, що формуються на рівні підприємств, забезпечують можливість здійснення виробництва продукції, інвестування, формування оборотних коштів, створення фондів економічного стимулювання, виконання зобов'язань перед бюджетом, фінансово-кредитною системою, постачальниками та працівниками, здійснення міжгосподарських розрахунків. Їхній рух опосередковує рух матеріальних та трудових ресурсів, необхідних складників організації виробничого процесу [57, с. 615].

Під час формування фінансових ресурсів підприємства необхідно також враховувати велику кількість як внутрішніх, так і зовнішніх чинників,

які впливають на його функціонування. Будь-яке підприємство залежить від взаємовідносин зі своїми партнерами, попиту на продукцію, тенденцій розвитку галузі, економіки країни та інших незалежних безпосередньо від самого підприємства чинників. Окрім того, внутрішні фактори, до яких належать стан основних засобів підприємства і рівень їх механізації, обмеженість виробничої потужності, рівень кваліфікації працюючих та ін., теж вимагатимуть урахування певних особливостей під час формування величини та структури фінансових ресурсів.

Глибоке розуміння механізму формування джерел фінансових ресурсів передбачає аналітичний підхід до показників структури капіталу з погляду ціни, яку повинно платити підприємство за його залучення та використання. Зазначена ціна виражається у сплаті дивідендів під час формування статутного капіталу; у ринковій вартості майна, внесеного до статутного капіталу підприємства; у відсотках за умови використання банківського кредиту. Навіть прибуток має свою ціну, оскільки за його відсутності для розвитку підприємства потрібно було б залучати кошти шляхом випуску акцій.

Дослідження та узагальнення наукових підходів до класифікації фінансових ресурсів суб'єктів господарювання показало як різноманітність, так і спільність поглядів різних авторів щодо визначення основних критеріальних ознак групування та структуризації фінансових ресурсів підприємств: за правом власності, за джерелами та способами їх формування, за стадіями утворення, за об'єктами інвестування (вкладення), за метою, характером, термінами використання, за стадіями кругообігу, за напрямками розподілу тощо.

Враховуючи запропоновану сутнісну характеристику дефініції «фінансові ресурси підприємства», яка ґрунтується на концепції їх інтеграції в процес обороту індивідуального капіталу та підпорядкована закономірностям їх функціонування в системі розширеного відтворення на мікрорівні, враховуючи специфіку та функціональні особливості фінансових

ресурсів, запропоновано підхід до систематизації відомих та найбільш суттєвих критеріїв класифікації фінансових ресурсів, який ґрунтується на концепції їх участі у відтворювальному процесі та послідовності стадій трансформації грошових коштів на взаємопов'язаних етапах їх безперервного руху:

- 1) формування (акумуляція) фінансових ресурсів з різних джерел;
- 2) трансформація їх в капітал та інвестування в активи;
- 3) використання в діяльності (операційній, інвестиційній, фінансовій) підприємства;
- 4) відтворення (повернення) акумульованих з різних джерел та використаних фінансових ресурсів на простій або розширеній основі.

Таким чином, на основі узагальнення і критичного аналізу поширених в економічній літературі наукових підходів до класифікації фінансових ресурсів підприємств, виявлено неоднозначність та деяку фрагментарність підходів до визначення ключових критеріальних ознак групування та структуризації фінансових ресурсів, що перешкоджає, на нашу думку, створенню систематизованого інформаційного та методичного підґрунтя для підтримки ефективного процесу управління фінансовими ресурсами в підприємницьких структурах.

1.2 Методичний інструментарій оцінки ефективності використання фінансових ресурсів підприємства

Рівень ефективності управління фінансовими ресурсами, своєю чергою, залежить від якості організації процесу їх аналізу. Аналіз сучасними науковцями визначається як науковий метод пізнання економічних систем і забезпечувальна функціональна підсистема загальної системи управління [5, с. 273].

Аналіз фінансових ресурсів підприємства – важливий елемент загальної системи управління підприємством, це система способів опрацювання, трансформації та використання інформації для забезпечення його конкурентоспроможності [27, с. 471]. Формалізований опис процесу управління фінансовими ресурсами підприємства ґрунтується на визначенні комплексу показників, що відображають різноманітні параметри, та результатів їх здійснення [12]. Тому аналіз фінансових ресурсів правомірно визначити

технологічною ланкою системи управління, що забезпечує її якісну основу.

Питання важливості інформації і різноманітність підходів щодо аналізу і оцінки ефективності використання фінансових ресурсів висвітлює Г. В. Савицька, стверджуючи, що «загальна оцінка ефективності використання сукупних ресурсів здійснюється на підставі показника рентабельності сукупного капіталу», але залежно від типу «зацікавлених сторін» (держави, власники і кредитори), можливі різні варіанти його розрахунку [87, с. 532-533].

У цілому проведення аналізу дає можливість якісно оцінити управлінські рішення, визначити вичерпність і достовірність інформаційного забезпечення для їх обґрунтування, виявити можливість та оцінити ризик господарського чи фінансового маневру, дати характеристику стратегії і тактики функціонування суб'єкта господарювання [27, с. 471].

У процесі аналізу фінансових ресурсів підприємства вирішується низка важливих завдань:

- 1) загальна оцінка забезпечення підприємства фінансовими ресурсами;
- 2) визначення оптимального розміру, складу і структури фінансових ресурсів підприємства;
- 3) аналіз ефективності використання і розміщення фінансових ресурсів підприємства;

- 4) обґрунтування фінансової стратегії підприємства;
- 5) вивчення впливу факторів на процеси формування і використання фінансових ресурсів підприємства;
- 6) аналіз темпів змін фінансового забезпечення підприємства та їх напрямів;
- 7) виявлення та мобілізація резервів підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства;
- 8) розроблення проекту управлінського рішення для усунення виявлених недоліків та освоєння резервів підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства [5, с. 274].

Доцільно відзначити, що в процесі аналізу фінансових ресурсів підприємства завдання мають бути узгоджені між собою для забезпечення найбільшого ефекту.

Аналіз фінансових ресурсів необхідно проводити в межах технологічного процесу, згідно з яким у процесі перетворення первинної облікової інформації формуються вихідні показники та оптимальні напрями їх використання, які, своєю чергою, становлять основу інформаційного забезпечення управління фінансовими ресурсами.

Технологія аналізу фінансових ресурсів підприємства полягає у виявленні методів формування й обробки даних про фінансові ресурси, які дають об'єктивну оцінку фінансового стану, тенденцій розвитку та резервів підвищення ефективності використання грошових коштів та шляхів їх реалізації [69].

Для проведення якісної оцінки фінансових ресурсів підприємства та виявлення можливостей підвищення ефективності їх формування й використання можуть застосовуватися такі методи аналізу:

– класичні методи аналізу господарської діяльності та фінансового аналізу: ланцюгових підстановок, арифметичних різниць, балансовий, відсоткових чисел, диференціальний, логарифмічний, інтегральний, простих та складних відсотків, дисконтування;

- традиційні методи економічної статистики: середніх та відносних величин, групування, графічний, індексний, елементарні методи обробки показників у динаміці;
- методи математичної статистики вивчення зв'язків: кореляційний, регресивний, дискримінантний, дисперсійний, факторний, коваріаційний аналіз та ін.;
- економетричні методи: матричні, теорії міжгалузевих балансу [78].

У практиці зарубіжних компаній найчастіше застосовується модель Дюпона, яка становить чітко детерміновану факторну залежність основних компонентів фінансової звітності підприємства. Згідно із моделлю Дюпона, на рентабельність власного капіталу впливають рентабельність продажу, оборотність активів, показник фінансового важеля. Значущість виділених факторів пояснюється тим, що вони узагальнюють усі сторони фінансово-господарської діяльності підприємства, його статику та динаміку, бухгалтерську звітність. Перший фактор узагальнює звіт про фінансові результати підприємства, другий – актив балансу, третій – пасив балансу [87].

Підхід щодо ланцюгових підстановок використовується для розрахунку впливу факторів в усіх типах детермінованих моделей. Він дозволяє виявити вплив окремих факторів на зміну величини результативного показника шляхом поступової заміни базисної величини кожного факторного показника в обсязі результативного показника на фактичну у звітному періоді. Використання методу ланцюгових підстановок дозволяє виявити, зміна якого із факторів найбільше вплинула на зниження результативного показника. Цей метод дозволяє керівництву підприємства виявити проблемні місця своєї діяльності, і сконцентрувати на них свою увагу [87, с. 25].

Дослідження джерел формування фінансових ресурсів підприємства з використанням перелічених вище методів дає змогу виявити зміни в структурі капіталу, причини та наслідки цих змін, побачити рівень

забезпечення підприємства власними фінансовими ресурсами та залежності від зовнішніх позичальників. Вирішення зазначених завдань сприятиме досягненню основної мети аналізу фінансових ресурсів підприємства – отриманню обмеженої кількості ключових параметрів, що дають об'єктивну, узагальнюючу, точну оцінку змін та процесів, пов'язаних з фінансовими ресурсами підприємства та задовольняють інформаційні потреби досліджень на перспективу.

При цьому пропонується спершу вдосконалити методику аналізу джерел формування фінансових ресурсів, адже стан підприємства напряму залежить від ефективності формування, розміщення і використання фінансових ресурсів підприємства. Для вирішення вказаних завдань використовуються різноманітні види аналізу фінансових ресурсів підприємства, що забезпечуються відповідними прийомами та методами.

За напрямом управлінського рішення виділяють наступні види аналізу фінансових ресурсів підприємства:

- аналіз формування складових фінансових ресурсів підприємства;
- аналіз напрямів використання фінансових ресурсів підприємства;
- аналіз фінансової структури бізнесу;
- операції, які проводяться за допомогою фінансових ресурсів підприємства [5, с. 274].

За суб'єктом аналізу фінансових ресурсів підприємства виділяють внутрішній та зовнішній аналіз. Внутрішній аналіз є необхідним для підприємства щодо більш ефективного управління фінансовими ресурсами підприємства та для планування своєї діяльності у даній сфері. Його проводять безпосередньо на підприємстві. Результати внутрішнього аналізу є комерційною таємницею. Зовнішній аналіз фінансових ресурсів підприємства здійснюється за даними публічної фінансової звітності різними аналітиками. Внаслідок цього цей аналіз є менш деталізованим, але більш формалізованим. Результати такого аналізу є відкритими для інвесторів, кредиторів, акціонерів, конкурентів та інших користувачів.

За ступенем деталізації розрізняють поглиблений, експрес-аналіз та ситуаційний аналіз. Даний поділ обумовлений потребами підприємства не лише в поглибленому аналізі із використанням великої кількості оціночних показників та аналітичних процедур, а й у комплексному експрес-аналізі за скороченою процедурою. Внаслідок відбору невеликої кількості найбільш суттєвих та порівняно не складних в обчисленні показників, що здійснюється аналітиком на основі суб'єктивного підходу, існує можливість постійного дослідження динаміки обраних показників, що дає можливість швидкого визначення характеру процесів, які відбуваються, не використовуючи додаткового часу та засобів для здійснення глибоких досліджень. Крім того, зважаючи на необхідність прийняття рішень в умовах невизначеності вважається доцільним виділити ситуаційний аналіз. Під ситуаційним аналізом фінансових ресурсів підприємства відзначають здатність вирішення конкретного управлінського завдання, пов'язаного з фінансовими ресурсами підприємства в умовах ситуації, що змінилася.

За порівняльною характеристикою виділяють якісний і кількісний аналіз фінансових ресурсів підприємства. Проведення якісного аналізу базується на якісних порівняльних характеристиках та експертних оцінках явищ і процесів, які вивчаються. Суть кількісного аналізу фінансових ресурсів підприємства полягає у кількісних зіставленнях і дослідженні ступеня чутливості економічних явищ до зміни різноманітних факторів [5, с. 275].

Характер інформації, що використовується при здійсненні аналізу фінансових ресурсів підприємства, дозволяє виділити аналіз базових показників та аналіз розрахункових показників фінансових ресурсів підприємства. Аналіз останніх дає можливість отримати дані, які відповідають характеристиці зіставності, проводити більш ґрунтовні дослідження окреслених проблем.

В залежності від ступеня охоплення об'єктів аналіз фінансових ресурсів підприємства поділено на суцільний та вибірковий. Проводячи

вибірковий аналіз фінансових ресурсів підприємства, висновки роблять не після вивчення усього комплексу об'єктів, що є характерним для суцільного аналізу, а за результатами обстеження частини об'єктів. Внаслідок цього відбувається прискорення аналітичного процесу і вироблення управлінських рішень за результатами аналізу.

За змістом аналітичних процедур, варто виділити аналіз обсягів, динаміки та структури фінансових ресурсів підприємства, аналіз вартості складових їх формування і ефективності управління фінансовими ресурсами.

За способом подання аналітичних даних, аналіз фінансових ресурсів підприємства може бути представлений у текстовій, табличній чи графічній формі. Дві останніх є раціональнішими та зручнішими для сприйняття, ніж текстова. За допомогою таблиць досягається більша виразність і наочність, за допомогою графіків - ілюстративність матеріалу, порівняно з текстом.

Від вибору періоду аналізу залежить його глибина, коректність результатів та висновків, вчасність отримання необхідної інформації. За часовою ознакою проведення виділено перспективний, поточний і ретроспективний аналіз фінансових ресурсів підприємства. Перспективний аналіз передуює прийняттю рішень щодо управління фінансовими ресурсами підприємства, він призначений для розгляду явищ і процесів з позицій майбутнього. Предметом його дослідження можуть бути умови наступного формування, використання і розміщення фінансових ресурсів підприємства, їх рівень. Поточний аналіз фінансових ресурсів підприємства передбачає здійснення оперативної оцінки зміни відносно заданих параметрів, виявлення недопиків і причин їх виникнення з метою своєчасного напрацювання рішень, які спрямовані на запобігання та усунення негативних процесів і ефективне маневрування фінансових ресурсів підприємства.

Надзвичайної актуальності та результативності набувають аналітичні дослідження фінансових ресурсів підприємства саме перспективного характеру. Внаслідок інтеграції досягнення тактичних цілей і реалізації стратегічної мети змінюються не лише критерії оцінки, а й відносна цінність

аналітичної діагностики і пошуку. Ретроспективний аналіз фінансових ресурсів підприємства здійснюється за звітний період (квартал, рік). За допомогою цього виду аналізу можна глибоко і всебічно вивчити предмет дослідження, виявити основні тенденції, фактори впливу, недоліки та резерви щодо ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства [5, с. 275].

За інструментальною базою аналіз фінансових ресурсів підприємства може виконуватися без використання та із використанням ЕОМ. Застосування в аналізі фінансових ресурсів підприємства на основі сучасних комп'ютерних технологій задовольняє вимоги комплексності, системності, оперативності, точності пізнання даного об'єкта дослідження, тенденцій і закономірностей його зміни.

Аналіз фінансових ресурсів необхідно проводити в межах технологічного процесу, згідно з яким у процесі перетворення первинної облікової інформації формуються вихідні показники та оптимальні напрями їх використання, які, своєю чергою, становлять основу інформаційного забезпечення управління фінансовими ресурсами. Технологія аналізу фінансових ресурсів підприємства полягає у виявленні методів формування й обробки даних про фінансові ресурси, які дають об'єктивну оцінку фінансового стану, тенденцій розвитку та резервів підвищення ефективності використання грошових коштів та шляхів їх реалізації.

Для проведення якісної оцінки фінансових ресурсів підприємства та виявлення можливостей підвищення ефективності їх формування й використання можуть застосовуватися такі методи аналізу [27, с. 473]:

– класичні методи аналізу господарської діяльності та фінансового аналізу: ланцюгових підстановок, арифметичних різниць, балансовий, відсоткових чисел, диференціальний, логарифмічний, інтегральний, простих та складних відсотків, дисконтування;

– традиційні методи економічної статистики: середніх та відносних величин, групування, графічний, індексний, елементарні методи обробки

показників у динаміці;

– методи математичної статистики вивчення зв'язків: кореляційний, регресивний, дискримінантний, дисперсійний, факторний, коваріаційний аналіз та ін.;

– економетричні методи: матричні, теорії міжгалузевого балансу [27, с. 473].

З урахуванням завдань, які мають бути вирішені в процесі аналізу фінансових ресурсів підприємства, а також системи методичних прийомів, що застосовуються для оцінки ефективності використання фінансових ресурсів, порядок проведення аналізу доцільно представити у вигляді схеми (рис. 1.4).

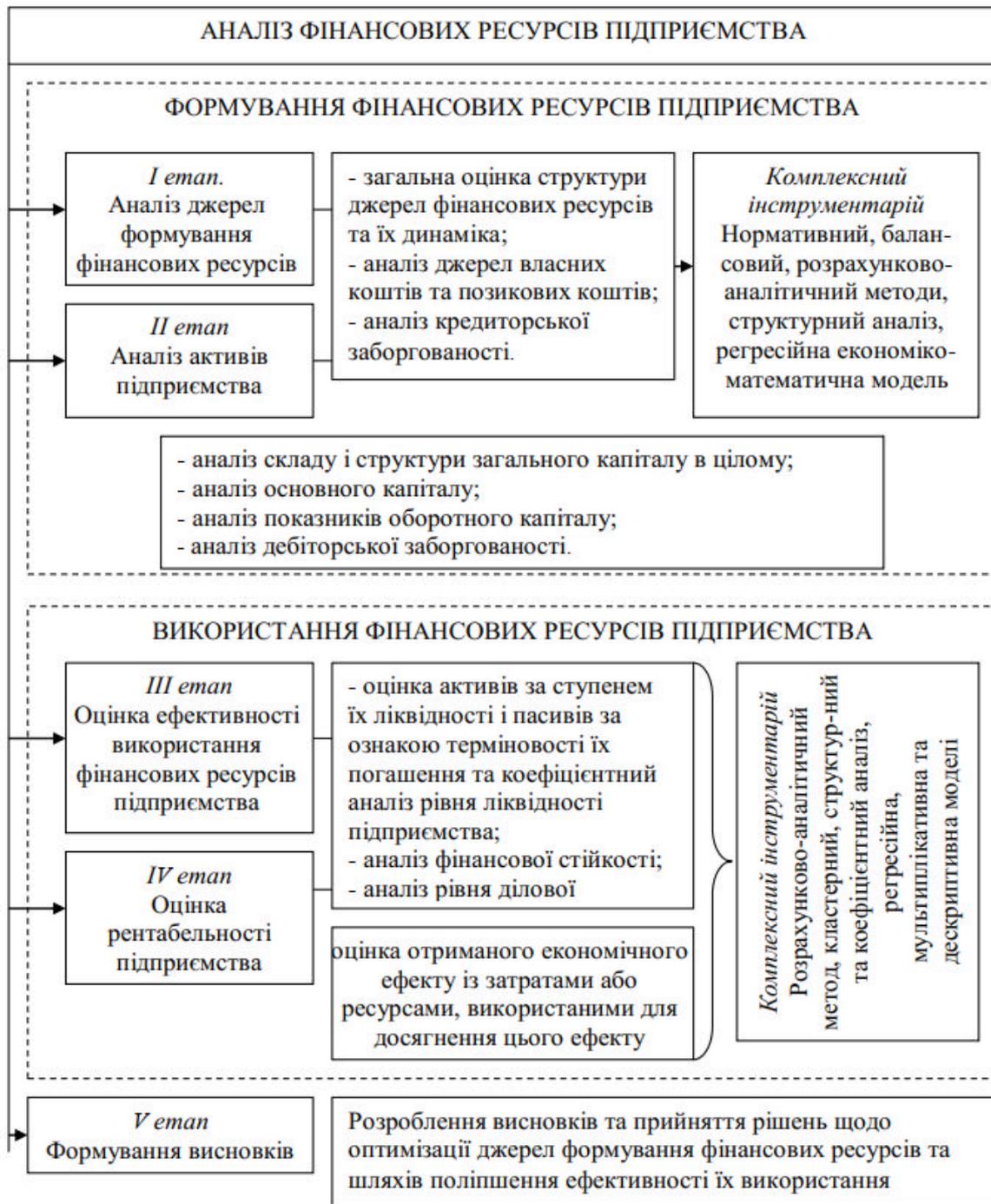

Рисунок 1.4 – Структурно-логічна схема аналізу фінансових ресурсів підприємств [47, с. 472]

Таким чином, можна зробити висновок, що аналіз фінансових ресурсів підприємства та дослідження якості і ефективності управління даним процесом за допомогою розрахунку фінансових показників становить

основний зміст аналізу фінансового стану підприємства.

Поліпшення якості управління потребує розвитку та вдосконалення методологічного та методичного забезпечення аналізу фінансового стану підприємства та планування його діяльності.

Для оцінки ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства, вважаємо необхідним формування особливої системи фінансових коефіцієнтів, задля чого доцільно обрати ряд головних, які включені до складу зазначених підсистем. Описані дії забезпечать можливість загального і повного дослідження ефективності процесів формування, розміщення та використання фінансових ресурсів підприємства, дадуть змогу своєчасно визначати зміни в загальних тенденціях їх розвитку.

Оскільки ефективність управління фінансовими ресурсами значною мірою визначається рівнем організації процесів аналізу на підприємстві, прийняття ефективних і виважених управлінських рішень щодо використання фінансових ресурсів на основі якісної аналітичної інформації можливе завдяки науково обґрунтованій організації економічного аналізу.

Проведення аналізу ефективності управління фінансовими ресурсами передбачає аналіз фінансової стійкості підприємств, ділової активності та рентабельності за низкою основних показників (табл. 1.2). Реалізація науково обґрунтованих складових організації економічного аналізу забезпечує високий рівень функціональності аналізу відповідно до потреб користувачів.

Складові організації економічного аналізу обумовлюються сутністю цього поняття. Організація економічного аналізу існує відповідно до встановлених керівництвом підприємства цілей і завдань.

Л. А. Лахтіонова зауважує, що: «практичним додатком до методу фінансового аналізу як науки виступає його методика – сукупність прийомів вивчення та опрацювання фінансової інформації».

Фінансовий аналіз є складовою аналізу діяльності підприємства, тому він практично повністю використовує його методику.

Таблиця 1.2 – Основні показники комплексності проведення аналізу ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства [47, с. 38]

Коефіцієнт автономії	Формула розрахунку	Характеристика
Показники фінансової стійкості підприємства		
Коефіцієнт автономії	$K_{авт} = \frac{BK}{K}$	характеризує частку вкладників підприємства в загальній сумі авансованих коштів
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	$K_{конц\text{ЗК}} = \frac{ЗК}{K}$	характеризує частку залученого капіталу в загальній сумі капіталу підприємства
Коефіцієнт фінансового ризику	$K_{фр} = \frac{ЗК}{BK}$	характеризує співвідношення залученого та власного капіталу та показує, у скільки разів залучений капітал перевищує власний
Коефіцієнт маневрування власного капіталу	$K_{ман\text{BK}} = \frac{BK - HA}{BK} = \frac{BOK}{BK}$	характеризує ступінь мобілізації власного капіталу: яка частина власного капіталу знаходиться в обігу, в тій формі, яка дає змогу вільно маневрувати цими засобами
Коефіцієнт забезпечення матеріальних запасів власними оборотними коштами (BOK)	$K_{BOK}^{забезп} = \frac{BK - HA}{3}$	показує, якою мірою матеріальні запаси покриті власними коштами і не потребують залучення позикових
Показники рентабельності підприємства		
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	$P_{BK} = \frac{ЧП}{BK} \cdot 100\%$	характеризує величину отриманого прибутку (збитку), отриманого на одну гривню власного капіталу підприємства
Коефіцієнт рентабельності активів	$P_A = \frac{ЧП}{A} \cdot 100\%$	характеризує величину отриманого прибутку в розрахунку на одну гривню активів підприємства
Коефіцієнт рентабельності залученого капіталу	$P_{ЗК} = \frac{ЧП}{ЗК} \cdot 100\%$	показує величину прибутку, яка припадає на одну гривню залученого капіталу
Коефіцієнт загальної рентабельності	$P_{заг} = \frac{ВП}{ЧД} \cdot 100\%$	показує розмір чистого прибутку з однієї гривні чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)
Показники ділової активності підприємства		
Коефіцієнт оборотності активів	$K_{об} = \frac{ЧД}{A} \cdot 100\%$	ефективність використання підприємством усіх наявних ресурсів, незалежно від джерел їхнього залучення
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	$K_{об\text{мз}} = \frac{C}{MЗ} \cdot 100\%$	характеризує швидкість реалізації товарно-матеріальних запасів підприємства
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	$K_{об\text{BK}} = \frac{ЧД}{BK} \cdot 100\%$	ефективність використання власного капіталу підприємства
Коефіцієнт оборотності основних засобів	$\Phi B = \frac{ЧД}{OЗ} \cdot 100\%$	ефективність використання основних засобів підприємства

На сьогодні серед вчених економістів не існує єдиного погляду щодо класифікації способів і прийомів аналізу» [62, с. 22].

Л. А. Лахтіонова акцентує увагу на загальній оцінці фінансового стану підприємства; аналізі фінансової стійкості; аналізі платоспроможності та ліквідності; аналізі грошових потоків; аналізі ефективності використання капіталу; аналізі кредитоспроможності підприємства; оцінці виробничофінансового левериджу; аналізі ділової активності та інвестиційної привабливості підприємства; прогнозі фінансових показників діяльності підприємства; аналізі фінансового стану неплатоспроможних підприємств і запобіганню їхньому банкрутству; стратегічному аналізі фінансового ризику та шляхах його зниження [62].

У наукових джерелах досить детально розглянута організація аналізу, різноманітні методи та прийоми обробки інформації.

Побудова комплексу показників фінансового стану передбачає відбір відповідних груп фінансових показників, включення певних показників до відповідної групи, визначення методики їх розрахунку та оцінки. Вибір методів, що необхідно включити до даного комплексу, кожне підприємство повинно здійснювати індивідуально залежно від стадії життєвого циклу підприємства, його стратегічних планів та тактичних цілей.

Таким чином, управління фінансовими ресурсами є доволі багатофакторним процесом, який має відмінності залежно від розміру підприємств, їх галузевої приналежності. Окреме підприємство зазвичай керується саме тим критерієм, який на певний момент його діяльності є найбільш доцільним. Контроль за раціональною структурою фінансових ресурсів та ефективністю їх використання сприятиме підвищенню ефективності діяльності підприємства та зростанню рівня його конкурентоспроможності.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПрАТ «КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ МІСЬКМОЛОКОЗАВОД»

2.1 Загальна характеристика фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Кременчуцький міськмолочозавод»

Приватне акціонерне товариство «Кременчуцький міськмолочозавод» (далі ПрАТ «Кременчуцький міськмолочозавод») належить до об'єднання – Асоціація «Полтавамолоко». Основними видами діяльності ПрАТ «Кременчуцький міськмолочозавод» є: перероблення молока, виробництво масла та сиру; неспеціалізована оптова торгівля продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами; неспеціалізована оптова торгівля. Основними видами продукції, що виробляється, є: сир жирний, продукція з незбираного молока, продукція зі знежиреного молока, тощо. Метою створення Асоціації є координація господарської та зовнішньоекономічної діяльності її учасників. При цьому, учасники зберігають свою господарську самостійність і права юридичної особи.

Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу склала 341 особу. Фонд оплати праці за звітний період склав 50 470 тис.грн. Фонд оплати праці було збільшено, порівняно з 2020 роком на 78%.

Основні засоби ПрАТ «Кременчуцький міськмолочозавод», як емітента, розміщені на території молочозаводу за адресою: 39600 м. Кременчук, вул. Лікаря О. Богаєвського, 14/69. Виробничі потужності підприємства розташовані на земельній ділянці загальною площею 12 202 м. кв., яка розташована у місті Кременчук, по вул. Лікаря О. Богаєвського, 14/69. Земельна ділянка знаходиться в орендному користуванні ПрАТ «Данон Крємез».

Основні показники фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Кременчуцький міськмолочозавод» наведено в табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Основні фінансово-економічні показники діяльності ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод»

Показники	2019р	2020р	2021р	Відхилення (+,-)		Темп росту, %	
				2020р. від 2019 р	2021р. від 2020 р	2020р. від 2019 р	2021р. від 2020 р
1. Капітал, тис. грн	757703	791316	923007	33613	131691	104,4	116,6
1.1. Власний капітал, у т.ч.	352629	357197	503355	4568	146158	101,3	140,9
- власний оборотний капітал	-123357	-191794	-116922	-68437	74872	155,5	61,0
- нерозподілений прибуток	330336	334904	481062	4568	146158	101,4	143,6
1.2. Позиковий капітал, у т.ч.:	405074	434119	419652	29045	-14467	107,2	96,7
- поточні зобов'язання за роз-рахунками	9749	7839	35	-1910	-7804	80,4	0,4
2. Ресурси, тис.грн							
2.1. Середньорічна вартість основних засобів	370723	452756	479680	82033	26924	122,1	105,9
2.2. Середньорічна вартість оборотних активів,	382993	262021	272528	-120972	10507	68,4	104,0
2.3. Середньооблікова чисельність працівників, осіб	331	307	341	-24	34	92,7	111,1
3. Економічні показники							
3.1. Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	1329728	1234924	1498917	-94804	263993	92,9	121,4
3.2. Валовий прибуток, тис. грн	272511	108009	263138	-164502	155129	39,6	243,6
3.3. Операційні витрати, тис.грн	1135469	1218504	1332093	83035	113589	107,3	109,3
- на 1 грн реалізованої продукції, коп.	85,4	98,7	88,9	13,3	-9,8	115,6	90,1
3.4 Прибуток, тис. грн - від операційної діяльності	197987	21852	175264	-176135	153412	11,0	802,1
- від звичайної діяльності до оподаткування	113145	7822	188862	-105323	181040	6,9	2414,5
3.5. Чистий прибуток, тис. грн	113206	5886	156159	-107320	150273	5,2	2653,1
3.6. Фондовіддача, грн	3,587	2,728	3,125	-0,859	0,397	76,0	114,6
3.7. Продуктивність праці	4017,3	4022,6	4395,7	5,2	373,1	100,1	109,3
4. Показники рентабельності підприємства							
- продажу	8,51	0,48	1498917	-8,04	9,94	x	x
- активів	13,30	0,76	18,22	-12,54	17,46	x	x
- власного капіталу	38,24	1,66	36,29	-36,58	34,63	x	x
- основних засобів	30,54	1,30	32,55	-29,24	31,25	x	x
5. Фінансові коефіцієнти:							
- автономії	0,465	0,451	0,545	-0,014	0,094	x	x
- фінансової залежності	2,149	2,215	1,834	0,067	-0,382	x	x
- маневрування	-0,350	-0,537	-0,232	-0,187	0,305	x	x
- загальної платоспроможності	1,871	1,823	2,199	-0,048	0,377	x	x

Фінансовою основою господарської діяльності ПрА «Кременчуцький міськмолкозавод» є його фінансові ресурси. Фінансування діяльності підприємства здійснювалося головним чином за рахунок доходів від перероблення молока, виробництва масла та сиру.

Процес формування, розподілу та використання фінансових ресурсів на підприємстві включає механізм утворення власного та позикового капіталу для фінансування активів (необоротних та оборотних), фінансового забезпечення операційної та фінансово-інвестиційної діяльності, виконання фінансових зобов'язань перед державою та іншими суб'єктами економічних відносин.

Слід відзначити значний дефіцит власного оборотного капіталу протягом всього досліджуваного періоду, що, відповідно, обумовило накопичення його дефіциту протягом досліджуваного періоду. За цих умов зростає потреба у позикових фінансових ресурсах.

Вітчизняна практика свідчить, що найбільш суттєвим і динамічним джерелом власних фінансових ресурсів є нерозподілений прибуток. Прояв його домінуючого впливу на формування власних оборотних коштів реалізується у часі, тобто, процес вихолощування власного капіталу у даному випадку проходить на фоні кумулятивного зростання нерозподіленого прибутку, який, в першу чергу, формує власні оборотні кошти.

Станом на 31 грудня 2019 – 2021 рр., загальна облікова вартість внесеного капіталу становила 13041 тис. грн.

В абсолютному вираженні дефіцит власних оборотних ресурсів підприємства збільшився у 2020 році відносно 2019 року на 68437 тис. грн, або майже в 1,6 рази, а у 2021 році відносно 2020 року зменшився на 39,0 %, у тому числі за рахунок щорічного зростання суми нерозподіленого прибутку, який у 2021 році збільшився майже на 44 % або на 146158 тис. грн.

Частка нерозподіленого прибутку у капіталі підприємства за три роки зросла майже у 1,5 рази, що спричинило зниження темпів зростання позикового капіталу (-3,3 %) у 2021 році порівняно з попереднім роком.

Відзначаємо дефіцит власних оборотних коштів за рахунок значних вкладень в необоротні активи, насамперед, запаси, та за рахунок значних коштів у дебіторській заборгованості (25,1 % на кінець 2021 року).

Отже, процес нарощування власних фінансових ресурсів проходить під впливом кумулятивного зростання нерозподілених прибутків.

Майно ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» складають необоротні та оборотні активи (рис. 2.1).

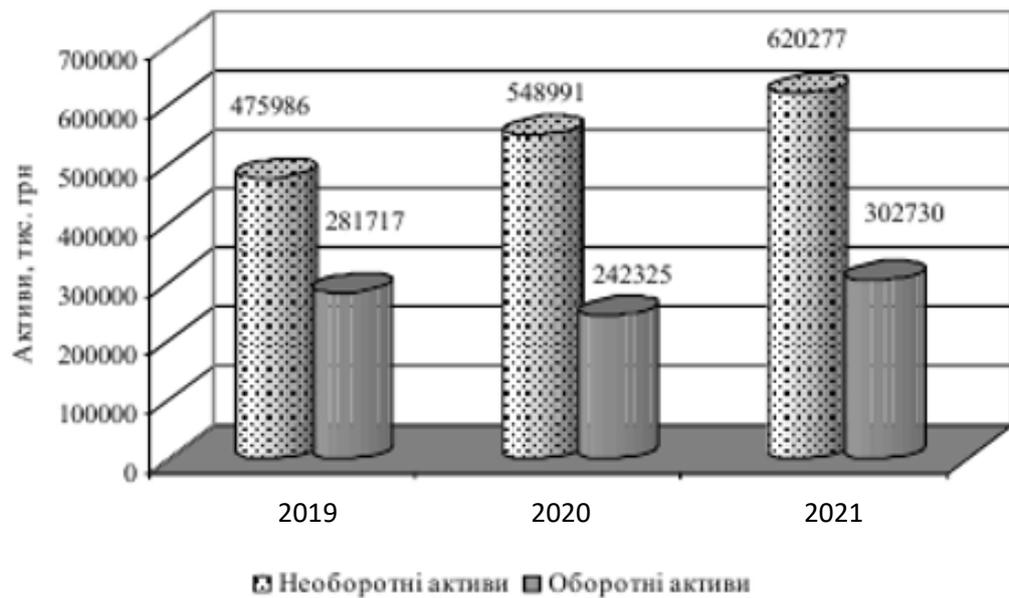

Рисунок 2.1 – Склад та динаміка активів «ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод»

Серед необоротних активів найбільшу частку, яка сягає у 2020 році 60,5 %, а у 2021 році – 52,1 % мають основні засоби. Іншу частку складають нематеріальні активи, незавершені капітальні інвестиції.

Середньорічна вартість основних засобів на кінець 2020 року збільшилась на 22,1 % відповідно попереднього періоду, що характеризує підвищення технічної оснащеності підприємства в цей період. На кінець 2021 року зміна вартості основних засобів (5,9 %) була менш суттєвою.

Незважаючи на розширення обсягів діяльності ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод», середні залишки оборотних активів суттєво зменшились у

2020 році відносно 2019 року (-31,6 %), але дещо збільшились у 2021 році відносно попереднього – на 10507 тис. грн, або на 4,0 %.

Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу станом на 2021 рік склала 341 особу, що на 11,1 % більше від рівня попереднього року.

Слід відзначити прибуткову операційну діяльність підприємства протягом всього досліджуваного періоду. Суттєве зменшення валового прибутку у 2020 році спричинив недосконалий механізм ціноутворення, що не забезпечив отримання достатнього прибутку через значне підвищення собівартості одиниці продажу відносно її ціни. На кінець 2021 року становище покращилось, в результаті чого прибуток підприємства від операційної діяльності збільшився у 8 разів, а чистий прибуток – у 26,5 рази (рис. 2.2).

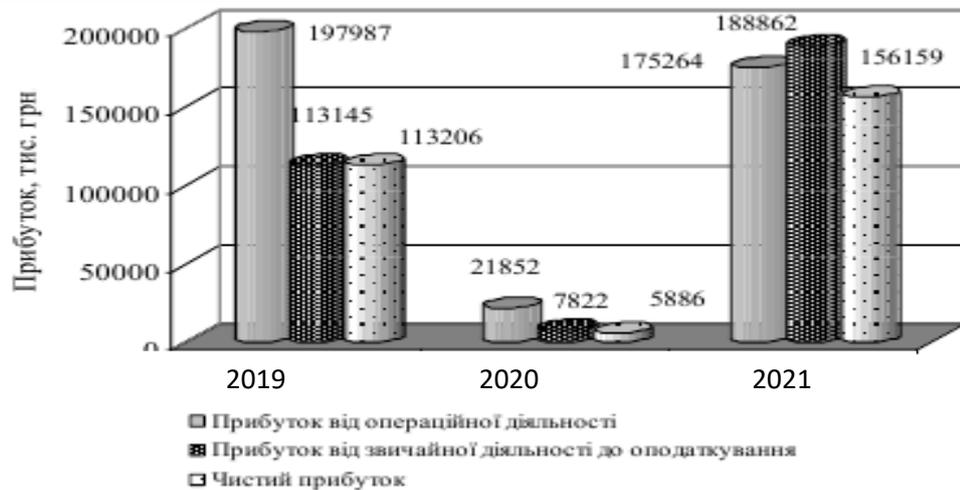

Рисунок 2.2 – Фінансові результати діяльності ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод»

Фінансову стійкість підприємства визначає оптимальна структура активів, оптимальне співвідношення власних і позикових коштів, активів та джерел їх фінансування. Фінансові показники мають різнопланове значення.

Так, наявність достатнього рівня власного капіталу зумовлює фінансову автономність підприємства, дефіцит робочого капіталу на високий ризик

втрати підприємством у найближчий період фінансової самостійності у вирішенні господарських питань життєдіяльності.

Показники термінової та загальної ліквідності свідчать про неможливість підприємства погасити свої термінові зобов'язання за рахунок власних коштів, але можливість погасити нетермінові зобов'язання за рахунок оборотних активів.

Показники рентабельності на кінець досліджуваного періоду мають тенденцію до зростання, що зумовлено суттєвим підвищення прибутку підприємства на кінець 2021 року.

Обсяг реалізації продукції, товарів, наданих послуг, прибуток, величину капіталу, авансованого в активи підприємства найчастіше використовують під час поточного аналізу в якості критеріїв ділової активності. При цьому, найбільш інформативні аналітичні висновки формулюються в результаті зіставлення темпів зміни показників, згідно якого прибуток повинен зростати більш високими темпами, ніж обсяг реалізації продукції та вартість майна підприємства. Це означає, що витрати виробництва повинні знижуватись, а ресурси підприємства використовуватись ефективніше. Оптимальним вважають наступне співвідношення:

$$T_p > T_{чд} > T_a > 100\%$$

де T_p – темп росту прибутку до оподаткування, %;

$T_{чд}$ – темп росту обсягу реалізації, %;

T_a – темп росту авансованого капіталу, %

Отже, порівняння фактичної бази з еталонною моделлю розвитку («золоте правило») ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» визначимо за допомогою співвідношення між темпами росту основних показників діяльності підприємства (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Показники динамічного розвитку ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод»

Найменування показника	2020 рік від 2019 року	2021 рік від 2020 року
1. Абсолютний приріст (зменшення) загальної величини активів, тис. грн.	33613	131691
2. Порівняльні темпи росту загальної вартості активів, %	110,6	106,5
3. Порівняльні темпи росту чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), %	104,4	116,6
4. Порівняльні темпи росту чистого прибутку, %	6,9	2414,5
5. Порівняння факточної бази з еталонною моделлю розвитку $T_{п} > T_{чд} > T_{а} > 100\%$	5,2 < 92,9 < 104,4% > 100%	2653,1 > 1,4% < 116,6 > 100%
6. Порівняльні темпи росту функціонуючого (робочого) капіталу, %	92,7	104,2
7. Зміна частки власного капіталу в загальному обсязі сукупного капіталу, %	-1,4	+9,4
8. Зміна частки оборотного капіталу в загальному обсязі сукупного капіталу, %	-6,6	2,2
9. Зміна забезпеченості оборотних активів власним оборотним капіталом, %	+22,2	+18,9

Дане співвідношення для ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» означає наступний причинно-наслідковий зв'язок:

– виконання першої нерівності (темпи зростання прибутку є більшими за темпи зростання обсягу продажу) тільки у 2021 році означає підвищення рівня рентабельності підприємства, яке є для ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» результатом зниження собівартості в цей період;

– невиконання другої нерівності (темпи зростання активів випереджають темпи зростання виручки від реалізації) протягом досліджуваного періоду означає уповільнення оборотності активів;

– виконання останньої нерівності (зростання середньої величини активів в динаміці) означає зростання майнового потенціалу ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод». Слід зауважити, що дотримання цієї нерівності у підприємства забезпечене в довгостроковій перспективі. В короткостроковій перспективі (в межах одного року) допустиме відхилення від цього співвідношення, якщо воно, наприклад, зумовлене зменшенням дебіторської заборгованості або оптимізацією необоротних активів та запасів;

– темпи зміни обсягу продажу (доходу) і прибутку нижчі від темпів зростання активів, отже, ефективність використання активів падає (рис. 2.3). співвідношення, якщо воно, наприклад, зумовлене зменшенням дебіторської заборгованості або оптимізацією необоротних активів та запасів;

– темпи зміни обсягу продажу (доходу) і прибутку нижчі від темпів зростання активів, отже, ефективність використання активів падає (рис. 2.3).

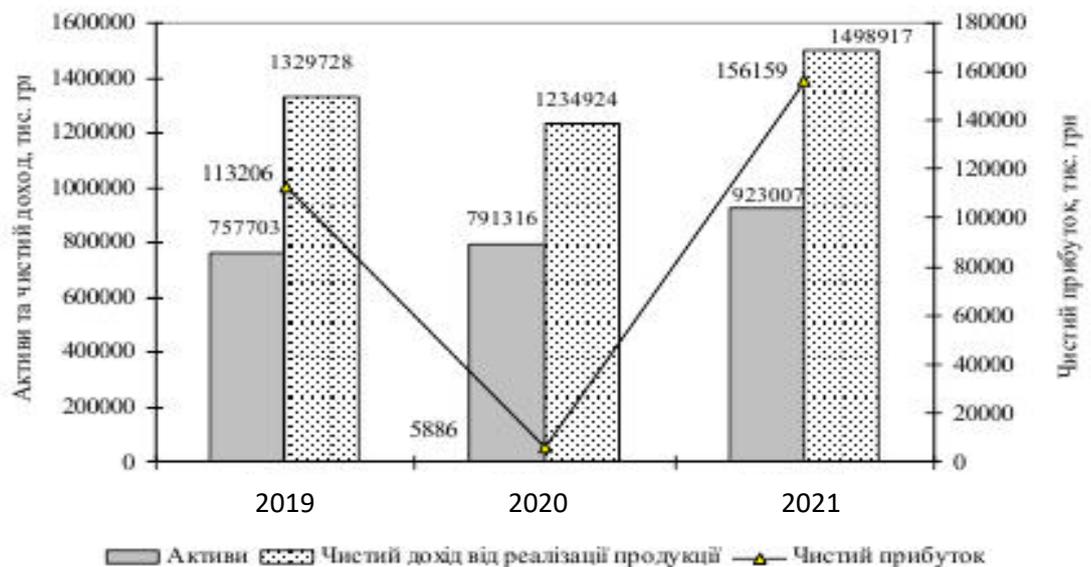

Рисунок 2.3 – Показники динамічного розвитку ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод»

Підсумовуючи викладене, відзначимо, що підприємство є прибутковим. При цьому відзначено дефіцит власного робочого капіталу, який характеризує залежність підприємства від зовнішніх кредиторів. Достатній рівень частки власного капіталу, яка значно перевищує 50 % (65,6 %) вказує на фінансову стійкість ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод».

Чистий прибуток, одержаний в результаті звичайної діяльності підприємства, використовується на статутні цілі: поповнення власних обігових коштів, капітальні інвестиції, виплату дивідендів в розмірах, визначених загальними зборами акціонерів.

Таким чином, підприємство є прибутковим, але має дефіцит робочого

капіталу, який характеризує його залежність від зовнішніх кредиторів.

Основними позитивними моментами є збільшення майна та фінансових ресурсів підприємства, що вказує на зростання обсягів його діяльності.

Протягом зазначеного періоду найбільш дохідними видами продукції для підприємства, були «традиційні» продукти: молоко, кефір та сметана. Разом з тим, підприємство досить суттєво скоротило їх випуск у 2021 році у порівнянні з 2018 роком. Причинами такого становища, перш за все, є падіння попиту через підвищення цін на продукцію у поєднанні із зменшенням платоспроможності основної маси споживачів.

Найменші зміни в обсязі виробництва та реалізації спостерігалися у виробництві сиру, продукції дитячого харчування та сливок, які відносяться до товарів що характеризуються високим рівнем еластичності попиту, але разом з тим, питома вага цих видів продукції складає не більше 13% в загальному обсязі виробництва та реалізації ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод».

За інформацією, наданою підприємством, основними факторами, що вплинули на обсяги виробництва та реалізації продукції ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» були:

– зовнішні: 1) економічна ситуація в країні та рівень купівельної спроможності населення; 2) динаміка споживання продукції на ринку молочної продукції цілому; 3) динаміка споживання продукції в певних категоріях, до яких належать продукція компанії; 4) динаміка ринкових цін: індекс цін продукції підприємства та продуктів-аналогів; 5) активність конкурентів, в т.ч. посилене просування певних продуктів; 6) підвищення вартості енергоносіїв; 7) інфляція та конкуренція за персонал; 8) випуск нових продуктів-конкурентів.

– внутрішні: 1) маркетингова підтримка на просування власної продукції компанії; 2) конкурентне ціноутворення та стратегія ціноутворення в цілому; 3) високі затрати на обслуговування обладнання через значний вік виробничих засобів та об'єктів нерухомості.

2.2 Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод»

Структурний аналіз фінансових ресурсів підприємства вказує на те, що у їх складі станом на кінець 2021 року переважали власні фінансові ресурси (54,5 %), значно меншу частку (45,5 %) становили позикові фінансові ресурси, а саме: довгострокові та поточні забезпечення та зобов'язання, які переважно склалися з кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги.

Простежується позитивна динаміка до нарощування власних фінансових ресурсів та відповідного зменшення частки позикових фінансових ресурсів. Так, відзначаємо збільшення власних фінансових ресурсів ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» у 2020 році відносно 2019 року на 4568 тис. грн, або на 1,3 %, а у 2021 році відносно 2020 року – ще додатково на 146158 тис. грн, або на 40,9 %.

Статутний капітал протягом досліджуваного періоду не змінювався і складав 13041 тис. грн, що станом на кінець 2021 року становило 1,4 % у структурі валюти балансу. При цьому частка статутного капіталу стабільно скорочувалася відносно попередніх періодів: з 1,7 % у 2019 році до 1,6 % у 2020 році та до 1,4 % у 2021 році. Отже, єдиним джерелом поповнення власних фінансових ресурсів ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» є нерозподілений прибуток.

Зменшення фінансових ресурсів відбулось лише за рахунок позикового капіталу. Позикові фінансові ресурси підприємства склалися переважно із поточних зобов'язань, основну частку в яких мала кредиторська заборгованість. Так, довгострокові зобов'язання відзначено лише у 2019 – 2020 роках, при цьому їх частка не була суттєвою. Протягом 2019 – 2020 років відзначалося коливання поточних зобов'язань підприємства у бік їх збільшення (+ 29099 тис. грн, або +7,2 %). На кінець 2021 року поточні зобов'язання зменшились на 14373 тис. грн, або на 3,3 %, та склали 45,5 % у структурі фінансових ресурсів підприємства. Короткострокові кредити банків

відзначені лише у 2019 та 2020 роках. Їх частка склала 25,1 % та 0,3 % відповідно, що спричинило аналогічне скорочення позикових фінансових ресурсів підприємства в цілому. Це сприяло підвищенню фінансової незалежності підприємства від зовнішніх кредиторів за рахунок зменшення зобов'язань підприємства та зростання власних фінансових ресурсів.

Крім короткострокових кредитів банків підприємство має кредиторську заборгованість, вартість якої суттєво зросла у 2020 році відносно 2019 року (+213822 тис. грн, або на 54,0 % у структурі фінансових ресурсів), а на кінець 2021 року – зменшилась на 28293 тис. грн, або на 6,6%. При цьому частка цієї заборгованості зменшилась до 43,2 %. Слід зауважити, що ця заборгованість складається переважно за рахунок кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги.

Детальніше дослідження фінансових ресурсів ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» за напрямками вкладення в активи підприємства дозволяє зробити висновок про їх ефективність.

Структуру майна можна оцінити як іммобільну: у підприємства переважають необоротні активи, частка яких на кінець 2021 року склала 67,2 %, частка оборотних активів склала відповідно 32,8 %. Серед необоротних активів найбільшу частку мають основні засоби, на кінець 2021 року вона склала 52,1 % від вартості активів, або 480644 тис. грн.

Нематеріальні активи та інвестиційна нерухомість склали 2,0 % та 1,1 %. У структурі оборотних активів (їх частка протягом трьох років зменшилась з 37,2 % від валюти балансу в 2019 році до 32,8 % на кінець 2021 року) зміни відбулися переважно за рахунок зміни частки дебіторської заборгованості: зменшення її частки з 31,1 % у 2019 році до 20,5 % у 2020 році та підвищення до 25,1 % на кінець 2021 року; та коливання фондів обігу.

Зважаючи на значне збільшення високоліквідних активів – грошових коштів та короткострокових фінансових вкладень відносно попередніх років (з 2845 тис. грн у 2019 році до 6702 тис. грн у 2020 році та до 9737 тис. грн у 2021 році), їх частка у загальній вартості майна підприємства є достатньо значною,

до того ж вона має тенденцію до зростання (з 0,4 % у 2019 році та 0,8 % у 2020 році до 1,1 % у 2021 році). Частка дебіторської заборгованості підприємства зменшилась з 31,1 % у 2019 році до 25,1 % на кінець 2021 року, що є позитивним, адже, з обороту вивільнилась значна сума коштів.

Передумовою формування прострочених сум боргових зобов'язань дебіторів є перевищення темпу росту загальної суми коштів у розрахунках із споживачами та замовниками над інтенсивністю зростання чистого доходу від реалізації. На даному підприємстві це співвідношення становить 145,3 % до 121,4 %, отже, дебіторська заборгованість збільшилась більшими темпами, ніж чистий дохід від реалізації продукції. Тому підприємство не дотримується виконання даного співвідношення.

Таким чином, збільшення частки оборотних активів у майні свідчить про: 1) формування більш мобільної структури активів, що пов'язано із специфікою діяльності підприємства; 2) відбулось зменшення вилучення частини поточних активів (25,1 % від усіх активів на кінець 2021 року замість 31,1 % на кінець 2019 року) на кредитування споживачів продукції та заборгованість бюджету (неповернення податку на додану вартість). Це свідчить про фактичну мобілізацію цієї частини оборотних активів у господарському обороті.

Порівняння фінансових ресурсів за активом, згрупованим за ступенем спадної ліквідності, з короткостроковими зобов'язаннями за пасивом, що групуються за ступенем терміновості їхнього погашення, виконаємо за допомогою таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 – Активи та пасиви ПрАТ «Кременчуцький міськмолокозавод» за рівнем ліквідності, тис. грн

Група	Активи за рівнем ліквідності	Роки					Роки			Надлишок (+) або нестача (-) платіжних засобів		
		2019	2020	2021			2019	2020	2021	2019	2020	2021
	Високоліквідні	2845	6702	9737	П1	Найбільш строкові	214731	431525	419652	-2211886	-424823	-409915
	Середньоліквідні	239273	177258	233936	П2	Короткострокові	214731	2500	-	49078	174758	233936
	Низьколіквідні	39599	58365	59057	П3	Довгострокові	148	94	-	39451	58271	59057
	Важколіквідні	475986	548991	620277	П4	Постіні пасиви	352629	357197	503355	123357	191794	116922
	Разом	757703	791316	923007		Разом	75770	791316	923007	x	x	x

Так, баланс ПрАТ «Кременчуцький міськмолокозавод» буде вважатися ліквідним, якщо будуть виконані умови :

$$A1 \geq П1; A2 \geq П2; A3 \geq П3; A4 \leq П4$$

За даними таблиці 2.3 можна відзначити, що перша нерівність не виконується і має протилежний знак, ніж в оптимальному варіанті, ліквідність балансу протягом цього періоду не є абсолютною.

Недотримання четвертої нерівності свідчить про відсутність робочого капіталу (власних оборотних засобів), дефіцит якого на кінець 2021 року зменшився майже на 40 % порівняно з 2020 роком.

Показники ліквідності та платоспроможності ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» за 2019 – 2021 рр. наведено в таблиці 2.4.

За даними таблиці 2.4 можна відзначити, що коефіцієнт абсолютної ліквідності ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод», який показує, яку частку поточних зобов'язань підприємство має можливість негайно погасити високоліквідними оборотними активами, протягом досліджуваного періоду має значення нижче за нормативне (0,2), хоч і має позитивну тенденцію до підвищення. Підприємство має можливість негайно погасити у 2021 році лише 2,3 % термінової заборгованості.

Проміжний коефіцієнт покриття, що характеризує очікувану платоспроможність ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» на період, що дорівнює середній тривалості одного обороту дебіторської заборгованості за умови своєчасного її погашення, не досягає рекомендоване значення ($\geq 0,7$).

Коефіцієнт ліквідності товарно-матеріальних цінностей свідчить про те, що запаси також не перекривають поточні зобов'язання підприємства. Кредиторська заборгованість у 2019 році становила лише 92,7 % від дебіторської заборгованості в цей період, тобто, вона не могла її повністю забезпечити. У 2020-2021 роках кредиторська заборгованість перевищила дебіторську, отже, при недостатності власного капіталу у ці періоди підприємство використовувало кредиторську заборгованість.

Таблиця 2.4 – Динаміка показників ліквідності та платоспроможності ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод»

Показник	2019 р	2020 р.	2021 р	Відхилення (+,-)	
				2020 р. від 2019 р	2021 р. від 2020 р.
1. Оборотні активи, тис. грн	281717	242325	302730	-39392	60405
2. Поточні зобов'язання, тис. грн	404926	434025	419652	29099	-14373
3. Грошові кошти та їх еквіваленти, тис. грн	2845	6702	9737	3857	3035
4. Поточна дебіторська заборгованість, тис. грн	235914	162483	231717	-73431	69234
5. Активи, тис. грн.	757703	791316	923007	33613	131691
6. Довгострокові зобов'язання, тис. грн.	148	94	-	-54	-94
7. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,007	0,015	0,023	0,008	0,008
8. Проміжний коефіцієнт покриття	0,590	0,390	0,575	-0,200	0,186
9. Загальний коефіцієнт покриття	0,696	0,558	0,721	-0,137	0,163
10. Коефіцієнт загальної платоспроможності	1,871	1,823	2,199	-0,048	0,377
11. Коефіцієнт ліквідності товарно-матеріальних цінностей	0,098	0,134	0,141	0,037	0,006
12. Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованостей	0,927	2,631	1,801	1,704	-0,830
13. Коефіцієнт ліквідності дебіторської заборгованості	0,583	0,374	0,552	-0,208	0,178

Таблиця 2.5 – Показники фінансової стійкості ПрАТ «Кременчуцький міськмолокозавод» за 2019 – 2021 рр.

Показник	Нормативне значення	2019 р	2020 р.	2021 р	Відхилення (+,-)	
					2020 р. від 2019 р	2021 р. від 2020 р.
Показники структури джерел формування капіталу						
1. Коефіцієнт автономії	≥0,5	0,465	0,451	0,545	-0,014	0,094
2. Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	<0,5	0,535	0,549	0,455	0,014	-0,094
3. Коефіцієнт фінансування	≥1,0	0,871	0,823	1,199	-0,048	0,377
4. Коефіцієнт фінансового ризику	<1,0	1,149	1,2153	0,834	0,067	-0,382
5. Коефіцієнт фінансової залежності	<2,0	2,149	2,215	1,834	0,067	-0,382
6. Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів		0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
7. Коефіцієнт структури залученого капіталу		0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Показники стану оборотних активів						
8. Коефіцієнт маневреності власного капіталу	≥0,5	-0,350	-0,537	-0,232	-0,187	0,305
9. Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів	≥0,5	-0,438	-0,791	-0,386	-0,354	0,405
10. Коефіцієнт забезпечення запасів	≥0,8	-3,115	-3,286	-1,980	-0,171	1,306
11. Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	збільшення	-0,023	-0,035	-1,980	-0,012	-0,048
12. Власні оборотні кошти підприємства, тис. грн.		-123357	-191794	-116922	-68437	748720
13. Питома вага власних оборотних коштів у структурі оборотного капіталу, %		-43,788	-79,147	-38,623	-35,360	40,525
Показники стану основного капіталу						
14. Коефіцієнт виробничого потенціалу	збільшення	0,613	0,677	0,582	0,063	-0,094
15. Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні	0,3 – 0,5	0,563	0,605	0,521	0,042	-0,084
16. Коефіцієнт накопичення амортизації	-	0,208	0,248	0,463	0,040	0,216
17. Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	збільшення	0,592	0,4441	0,488	-0,150	0,047

Проаналізуємо показники фінансової стійкості ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» за 2019 – 2021 роки за допомогою таблиці 2.5. Таким чином, наведені у таблиці 2.5 розрахунки свідчать про підвищення рівня фінансової стійкості підприємства за показниками структури джерел формування фінансових ресурсів.

Коефіцієнт автономії, який є індикатором сформованої структури капіталу та свідчить про рівень залежності від зовнішніх джерел фінансування дещо перевищив нормативне значення ($\geq 0,5$) лише у 2021 році. У 2019 – 2020 роках цей показник не відповідав нормативному. Це підтверджують і відповідні значення коефіцієнта концентрації залучених фінансових ресурсів щодо нормативного. Зниження цього показника у 2021 році означає скорочення частки позикових фінансових ресурсів у фінансуванні ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» до нормативного значення.

Зовнішні джерела формування коштів підприємства є достатньо значними, тому фінансова напруга або фінансовий ризик у контексті залежності від зовнішніх інвесторів та кредиторів відповідає рекомендованим значенням також лише у 2021 році. На це вказують коефіцієнти фінансової залежності та фінансового ризику. Так, оптимальне значення коефіцієнта фінансової залежності – не більше 2,0.

Відповідно, коефіцієнт фінансової залежності, як обернений показник до коефіцієнта автономії, зменшився протягом 2021 року і склав 1,834. Це з одного боку, свідчить про зниження залежності від зовнішніх кредиторів, а з іншого – може вказувати на ступінь фінансової надійності підприємства і довіри до нього з боку банків.

Частка позикових фінансових ресурсів на кінець досліджуваного періоду дещо зменшилась (рис. 2.4).

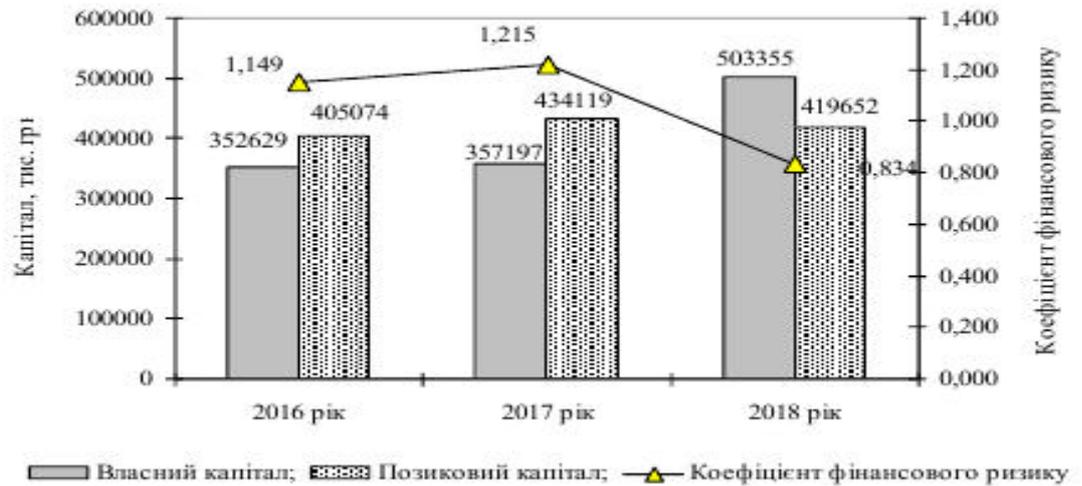

Рисунок 2.4 – Динаміка джерел формування фінансових ресурсів та коефіцієнта фінансового ризику ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод»

Для досліджуваного підприємства відзначаємо недостатність власних грошових коштів (як найбільш ліквідних активів) у загальній величині власних оборотних коштів: при оптимальному значенні цього коефіцієнта більше за 0,5 він фактично є від’ємним.

Узагальнюючі показники фінансової стійкості ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» за 2019 – 2021 рр. представлено у таблиці 2.6.

Враховуючи показники фінансової стійкості, наведені в таблиці 2.6, фінансовий стан підприємства у 2019 році оцінювався як нестійкий, який характеризувався тим, що ще зберігалася можливість відновлення платоспроможності за рахунок поповнення власних фінансових ресурсів та збільшення власних оборотних засобів, а також додаткового залучення довгострокових кредитів. У 2020 та 2021 роках фінансовий стан підприємства оцінювався вже як кризовий. Рівновага платіжного балансу в цій ситуації забезпечувалася за рахунок позикових фінансових ресурсів.

Оцінку ділової активності за ключовими та додатковими показниками швидкості обороту фінансових ресурсів ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» виконаємо за допомогою табл. 2.7.

Таблиця 2.6 – Динаміка показників фінансової стійкості ПрАТ «Кременчуцький міськмолокозавод»

Показник	2019 р	2020 р.	2021 р	Відхилення (+,-)	
				2020 р. від 2019 р	2021 р. від 2020 р.
1. Наявність власного оборотного капіталу для формування запасів, тис. грн	-123357	-191794	-116922	-68437	74872
2. Наявність власного оборотного капіталу, довгострокових кредитів та позик для формування запасів, тис грн	-123209	-191700	-116922	-68491	74778
3. Наявність власного оборотного капіталу, довгострокових, короткострокових кредитів та позик для формування запасів, тис грн.	66986	-189200	-116922	-256186	72278
4. Запаси (Z), тис. грн.	39599	58365	59057	18766	692
5. Надлишок (+), нестача (-) власного оборотного капіталу для формування запасів (E1), тис грн.	-162956	-250159	-175979	-87203	74180
6. Надлишок (+), нестача (-) власного оборотного капіталу, довгострокових кредитів та позик для формування запасів (E2), тис. грн	-162808	-250065	-175979	-87257	74086
7. Надлишок (+), нестача (-) власних оборотних, довгострокових, короткострокових кредитів та позик для формування запасів (E3), тис грн.	27387	-250065	-175979	-274952	71586
8. Запас стійкості фінансового стану, дн	7,4	-72,2	-42,3	-79,6	29,9
9. Надлишок (+), нестача (-) джерел фінансування на 1 грн. запасів (E3 : Z) , грн	0,692	-4,242	-2,980	-4,933	1,262
10. Тип фінансового стану відповідно до класифікації	нестійкий	кризовий	кризовий	x	x

Виходячи з отриманих результатів розрахунків, ділова активність ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» не може бути охарактеризована однозначно як достатня. Так, відбулось покращення значень коефіцієнтів загальної оборотності фінансових ресурсів, тобто, прискорення їх оборотності в 2020 році – на 0,032 оборотів, а в 2021 році – ще додатково на 0,154 оборотів порівняно з попередніми роками. Показник оборотності фінансових ресурсів ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» забезпечує їх окупність (має значення більше 1). До того ж це відбулось на фоні суттєвого зростання обсягу виручки від реалізації на кінець 2021 року.

При цьому забезпечена окупність і власних фінансових ресурсів, але відбулось суттєве подовження у 2020 році тривалості їх оборотності на 23,3 дня, результатом чого стало залучення в оборот додаткових фінансових ресурсів, що скорочує базу для самофінансування підприємства та збільшує потребу в позикових ресурсах. Відзначено значне уповільнення оборотності кредиторської заборгованості у 2020 році 94,2 дня, у 2021 році – 101,5 днів. При цьому слід зазначити, що ефективність її «утримання» підприємством з позицій дотримання платіжної дисципліни та забезпечення стійкого фінансового становища визначається порівнянням термінів повного погашення кредиторської та повної інкасації дебіторської заборгованості.

Розрахунки свідчать, що погашення поточної заборгованості підприємства перед кредиторами відбувається значно повільніше за інкасацію боргів контрагентів перед підприємством. Якщо середній термін інкасації заборгованості дебіторів у 2021 році становив 47,3 днів, то термін погашення кредиторської заборгованості підприємства – 101,5 дня, що є однією з причин погіршення ділової активності підприємства. Причинами незначного підвищення ділової активності підприємства є, насамперед, скорочення частки відвернень коштів у дебіторську заборгованість (з 31,1 % у 2019 році до 25,1 % у 2021 році) та прискорення її оборотності на 31,9 днів у 2020 році та на 10,7 днів у 2021 році відносно попередніх років. При цьому відзначено її підвищення у абсолютному значенні (+42,6 %), що є негативним.

Таблиця 2.7 – Показники ділової активності ПрАТ «Кременчуцький міськмолокозавод» за 2019 – 2021 рр.

Показник	2019 р	2020 р.	2021 р	Відхилення (+,-)	
				2020 р. від 2019 р	2021 р. від 2020 р.
1. Доход від реалізації, тис. грн	1329728	1234924	1498917	-94804	263993
2. Середній розмір капіталу, тис грн	850862	774510	857162	-76352	82652
3. Середній розмір власного капіталу, тис. грн.	296026	354913	430276	58887	75363
4. Середній розмір дебіторської заборгованості, тис. грн	332365	354913	197100	-133166	-2099
5. Середній розмір запасів, тис. грн	43988	48982	58711	4995	9729
6. Середній розмір кредиторської заборгованості, тис. грн	184350	323146	422449	138796	99303
7. Чистий прибуток, тис. грн.	184350	5886	156159	-107320	150273
8. Коефіцієнт оборотності капіталу	184350	1,594	1,749	0,032	0,154
9. Тривалість обороту капіталу, дні	230,4	225,8	205,9	-4,6	-19,9
10. Оборотність дебіторської заборгованості:					
10.1. днів	90,0	58,1	47,3	-31,9	-10,7
10.2. оборотів	4,001	6,199	7,605	2,199	1,405
11. Оборотність запасів:					
11.1. днів	11,9	14,3	14,1	2,4	-0,2
11.2. оборотів	30,230	25,212	25,530	-5,018	0,319
12. Тривалість операційного циклу, дні	101,9	72,3	61,4	-29,5	-10,9
13. Оборотність кредиторської заборгованості:					
13.1. днів	49,9	94,2	101,5	44,3	7,3
13.2. оборотів	7,213	3,822	3,548	-3,391	-0,273
14. Оборотність власного капіталу					
14.1. днів	80,1	103,5	103,3	23,3	-0,1
14.2. оборотів	4,492	3,480	3,484	-1,012	0,004
15. Тривалість фінансового циклу, дні	52,0	-21,9	-40,0	-73,8	-18,2
16. Період окупності власного капіталу, років	2,6	60,3	2,8	57,7	-57,5

Зниження ділової активності підприємства відбулось за рахунок незначного погіршення ефективності використання запасів за рахунок подовження їх оборотності у 2020 році на 2,4 дня, але прискорення на кінець 2021 року на 0,2 дня.

Скорочення тривалості операційного циклу підприємства на 29,5 днів та 10,9 днів у 2020 та 2021 роках зумовлене прискоренням терміну інкасації дебіторської заборгованості. Тривалість фінансового циклу ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» у 2019 році склала 52 дня, а у 2020 та 2021 році вона мала негативні показники.

Позитивним слід вважати скорочення терміну окупності власного капіталу 60,3 днів у 2020 році до 2,8 днів у 2021 році.

Для визначення оборотності капіталу використаємо наступну модель

$$\text{Коб. кап} = \text{Чоб. кап} \times \text{Коб(об. кап)}; \text{Тоб. кап} = \frac{\text{Тоб(об. кап)}}{\text{Чоб. кап}}$$

де Коб. кап. – коефіцієнт оборотності капіталу; Чоб.кап. – частка оборотного капіталу в загальній сумі капіталу; Коб(об. кап.) – коефіцієнт оборотності оборотного капіталу; Тоб.кап. – тривалість обороту капіталу; Тоб(об. кап.) – тривалість обороту оборотного капіталу.

За допомогою методу ланцюгової підстановки розрахуємо, як змінилися ці показники за рахунок структури фінансових ресурсів і швидкості обороту оборотного капіталу (див. табл. 2.8).

Так, загальна зміна коефіцієнта оборотності фінансових ресурсів становить : $1,749 - 1,594 = 0,154$ об.

у тому числі, за рахунок структури капіталу :

$$0,318 \times 4,713 - 0,338 \times 4,713 = - 0,096 \text{ об.}$$

за рахунок швидкості обороту оборотного капіталу :

$$0,318 \times 5,500 - 0,318 \times 4,713 = 0,250 \text{ об.}$$

Таблиця 2.8 – Показники оборотності фінансових ресурсів ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод»

Показник	2019 р	2020 р.	2021 р	Відхилення (+,-)	
				2020 р. від 2019 р	2021 р. від 2020 р.
1.Виручка від реалізації продукції, тис. грн.	1329728	1234924	1498917	-94804	263993
2.Середньорічна вартість фінансових ресурсів, тис. грн, у тому числі	850862	774510	857162	-76352	82652
- оборотного капіталу	382993	262021	272528	120971,5	10506,5
3.Частка оборотного капіталу у загальній сумі капіталу	0,450	0,338	0,318	-0,112	-0,020
4.Ододення виручка, тис. грн.	3693,7	3430,3	4163,7	-263,3	733,3
5.Коефіцієнт оборотності фінансових ресурсів, об., у тому числі	1,563	1,594	1,749	0,032	0,154
- оборотного капіталу	3,472	4,713	5,500	1,241	0,787
6.Тривалість обороту фінансових ресурсів, дні, у тому числі	230,4	225,8	205,9	-4,6	-19,9
- оборотного капіталу	103,7	76,4	65,5	-27,3	-19,9

Відповідно загальна тривалість обороту фінансових ресурсів скоротилась : $205,9 - 225,8 = -19,9$ дн.

у тому числі, за рахунок зміни структури капіталу на:

$$\frac{76,4}{0,318} - \frac{76,4}{0,338} = 14,46 \text{ дн}$$

за рахунок швидкості обороту оборотного капіталу тривалість обороту фінансових ресурсів скоротилася:

$$\frac{65,5}{0,318} - \frac{76,4}{0,318} = -14,306 \text{ дн}$$

Таким чином, можемо зазначити, що оборотність фінансових ресурсів уповільнилася на 0,096 оборотів за рахунок зміни структури фінансових ресурсів, але прискорилося на 0,250 оборотів за рахунок прискорення швидкості обороту оборотного капіталу. В цілому оборотність фінансових ресурсів прискорилося на 0,154 обороти.

При цьому тривалість обороту фінансових ресурсів подовжилася на 14,46 днів за рахунок зміни структури фінансових ресурсів та прискорилося на 14,306 днів за рахунок прискорення швидкості обороту оборотного капіталу на 10,9 днів. В цілому тривалість обороту фінансових ресурсів уповільнилася на 0,15 днів, що не є суттєвим.

Сума додатково вилучених засобів з обороту у зв'язку з прискоренням оборотності фінансових ресурсів визначається множенням одноденного обороту за реалізацією на зміну тривалості обороту:

$$\pm E_{ок} = (T_{об1} - T_{об0}) \times OP_1$$

де $\pm E_{ок}$ – додаткове залучення (вивільнення) коштів у зв'язку із уповільненням (прискоренням) оборотності фінансових ресурсів, тис. грн.
 $T_{об1}$, $T_{об0}$ – тривалість обороту фінансових ресурсів у звітному та базовому періоді, дн.; OP_1 – фактичний одноденний оборот за реалізацією, тис. грн.

$$\pm E_{ок} = 4163,7 \times (205,9 - 225,8) = -82917 \text{ тис грн}$$

Таким чином, сума вивільнених засобів з обороту у зв'язку з

прискоренням оборотності фінансових ресурсів на кінець 2021 року порівняно з попереднім роком склала 82917 тис. грн Щоб визначити вплив коефіцієнта оборотності на зміну фінансового результату, прибуток можна подати у вигляді добутку середньорічної суми фінансових ресурсів, коефіцієнта їх оборотності і рентабельності обороту :

$$\Pi = KL \times K_{об} \times P_{об}$$

де Π – прибуток (збиток), дис. грн. KL – середньорічна сума фінансових ресурсів, тис. грн; $K_{об}$ – коефіцієнт оборотності фінансових ресурсів; $P_{об}$ – рентабельність обороту фінансових ресурсів, %

Звідси збільшення суми прибутку за рахунок зміни коефіцієнта оборотності фінансових ресурсів можна розрахувати множенням приросту останніх на базовий рівень коефіцієнта рентабельності продажу і на середньорічну суму фінансових ресурсів звітного періоду :

$$\Delta\Pi = KL_1 \times \Delta K_{об} \times P_{об_1}$$

$$\Delta\Pi = 857162 \times (1,749 - 1,594) \times 0,63 : 100 = 83,74 \text{ тис грн}$$

Таким чином, за рахунок прискорення оборотності фінансових ресурсів з обороту вивільняються кошти у сумі 82917 тис. грн, а підприємство отримує додатково прибутку на суму 837,4 тис. грн.

Таблиця 2.9 – Показники рентабельності ПрАТ «Кременчуцький міськмолокозавод»

Показник	2019 р	2020 р.	2021 р	Відхилення (+,-)	
				2020 р. від 2019 р	2021 р. від 2020 р.
1. Середньорічний розмір майна, тис. грн.	850862	774510	857162	-76352	82652
2. Середньорічний розмір власного капіталу, тис. грн.	296026	354913	430276	58887	75363
3. Середньорічний розмір власного оборотного капіталу, тис. грн.	-171843	-157576	-154358	14268	3218
6. Середньорічний розмір оборотних активів, тис. грн.	382993	262021	272528	-120972	10507
7. Середньорічний розмір основних засобів, тис. грн.	370723	452756	479680	82033	26924
8. Вартість виробничих ресурсів, тис. грн.	753716	714777	752208	-38939	37431
11. Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	1329728	1234924	1498917	-94804	263993
12. Витрати, тис. грн.	1135469	1218504	1332093	83035	113589
13. Прибуток до оподаткування, тис. грн.	113145	7822	188862	-105323	181040
14. Чистий прибуток, тис. грн.	113206	5886	156159	-107320	150273
15. Рентабельність (збитковість), %:					
- продажу	8,51	0,63	12,60	-7,88	11,97
- основних засобів	30,5	1,73	39,37	-28,79	37,64
- оборотних активів	29,54	2,99	69,30	-26,56	66,31
- виробничих ресурсів	15,01	1,09	25,11	-13,92	24,01
- активів	13,30	0,76	18,22	-12,54	17,46
- власного капіталу	38,24	1,66	36,29	-36,58	34,63
- власного оборотного капіталу	-65,88	-3,74	-101,17	62,14	-97,43

Показники впливу факторів на рентабельність фінансових ресурсів (модель Дюпона) ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» за 2019 – 2021 роки наведені в таблиці 2.10.

Таблиця 2.10 – Показники фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод»

Показник	2019 р	2020 р.	2021 р	Відхилення (+,-)	
				2020 р. від 2019 р	2021 р. від 2020 р.
1.Рентабельність фінансових ресурсів, %	13,305	0,760	18,218	-12,545	17,458
2.Рентабельність власних фінансових ресурсів, %	38,242	1,658	36,293	-36,583	34,634
3.Рентабельність продажу, %	8,509	0,633	12,600	-7,875	11,966
4.Оборотність активів, раз	1,563	1,594	1,749	0,032	0,154
5.Коефіцієнт фінансової залежності	2,149	2,215	1,834	0,067	-0,382

Основними причинами зміни рентабельності фінансових ресурсів є: – зміна рентабельності продажу. Під впливом цього чинника рентабельність

Таким чином, ефективності використання сукупних активів має сприяти повне використання підприємством резервів підвищення рентабельності фінансових ресурсів за рахунок зростання прибутку (збільшення обсягів діяльності зменшення витрат тощо). Збільшення рентабельності власних фінансових ресурсів, крім зазначених вище чинників має сприяти оптимізація структури фінансових ресурсів.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Удосконалення методики оцінювання ефективності використання фінансових ресурсів ПрАТ «Кременчуцький міськмолочозавод»

Фінансовий стан підприємства оцінюється на основі показників, які відображають фінансово-господарську діяльність підприємства, наявність, розміщення, використання та рух ресурсів підприємства. Як відомо, до основних напрямів аналізу фінансового стану підприємства відносять: оцінку ліквідності активів, платоспроможності і кредитоспроможності, фінансової стійкості, ділової активності і рентабельності підприємства. Характеристика ПрАТ «Кременчуцький міськмолочозавод» за такими напрямками дозволяє дати оцінку його фінансового стану (здатність фінансувати свою діяльність) і, таким чином, його фінансових ресурсів. Визначення фінансових показників у вигляді коефіцієнтів ґрунтується на співвідношенні між окремими статтями звітності, а оцінка показників ефективності використання фінансових ресурсів ПрАТ «Кременчуцький міськмолочозавод» передбачає порівнювання фактичних значень із нормативними.

Зважаючи на велику кількість фінансових коефіцієнтів та різноманітних підходів щодо визначення ефективності використання фінансових ресурсів, доцільно впровадити таку систему критеріїв та їх нормативних значень, яка б допомагала найбільш точно оцінити ефективність використання наявних фінансових ресурсів на підприємстві і яка була б зрозумілою, аргументованою та враховувала вид економічної діяльності суб'єкта господарювання.

Враховуючи досвід вітчизняних та зарубіжних економістів, слід зазначити, що інтегральна бальна оцінка найбільш повно охоплює всю різноманітність показників фінансового стану, а отже, і ефективності використання фінансових ресурсів, що дуже важливо при оцінці ефективності

використання фінансових ресурсів ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод».

Для розрахунку інтегральних показників ефективності використання фінансових ресурсів пропонується використовувати: – скорингові моделі, – багатовимірний рейтинговий аналіз, – мультиплікативний дискримінантний аналіз та ін.

Методику кредитного скорингу вперше запропонував американський економіст Д. Дюран. Сутність цієї методики полягає в класифікації підприємств за ступенем ризику, виходячи з фактичного рівня показників фінансової стійкості і рейтингу кожного показника, вираженого в балах на основі експертних оцінок [87, с. 649]. При цьому виділяється шість класів підприємств:

1-й клас – підприємство з добрим запасом фінансової стійкості, що дозволяє бути впевненим у поверненні позикових коштів;

2-й клас – підприємства, що демонструють деякий ступінь ризику по заборгованості, але ще не розглядаються як ризикові;

3-й клас – проблемні підприємства, для яких існує ризик втрати основних і оборотних засобів, але повне отримання процентів є сумнівним;

4-й клас – підприємства з високим ризиком банкрутства навіть після проведення заходів з фінансового оздоровлення, щодо яких кредитори ризикують втратити свої проценти і позиковий капітал;

5-й клас – підприємства дуже високого ризику, практично неплатоспроможні;

6-й клас – підприємства найвищого ризику.

Згідно з цією методикою, ефективність використання фінансових ресурсів підприємства оцінюється шістьма коефіцієнтами. Для використання цієї методики необхідно, насамперед, розрахувати наступні коефіцієнти:

– коефіцієнт абсолютної ліквідності:

$$\text{Кал.} = \text{грошові кошти} / \text{поточні зобов'язання};$$

– коефіцієнт швидкої ліквідності:

$K_{шл.} = (\text{поточні активи-запаси})/\text{поточні пасиви};$

– коефіцієнт поточної ліквідності:

$K_{пл.} = \text{поточні активи}/\text{поточні пасиви};$

– коефіцієнт фінансової незалежності:

$K_{фн.} = \text{власний капітал}/\text{пасиви};$

– коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами:

$K_{звз.} = \text{власні оборотні кошти}/\text{запаси};$

– коефіцієнт забезпеченості запасів власним капіталом:

$K_{ззвк.} = \text{запаси}/\text{власний капітал}.$

Групування підприємств за такими критеріями оцінки ефективності використання фінансових ресурсів представлено у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 – Групування підприємств за критеріями оцінки показників фінансової безпеки підприємства [82, с. 349]

Показник	Границі класів згідно з критеріями (бал)					
	1-й клас	2-й клас	3-й клас	4-й клас	5-й клас	6-й клас
1.Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Більше 0,25-20	0,2-16	0,15-12	0,1-8	0,05-4	Менше 0,05-0
2.Коефіцієнт швидкої ліквідності	Більше 1,0-18	0,9-15	0,8-12	0,7-9	0,6-6	0,5-0
3.Коефіцієнт поточної ліквідності	Більше 2,0-16,5	(1,9-1,7) - (15-12)	(1,6-1,4) - (10,5-7,5)	(1,3-1,1) - (6-3)	1,0-1,5	0,5-0
4.Коефіцієнт фінансової незалежності	Більше 0,6-16	(0,59-0,54) - (15-12)	(0,53-0,43) - (11,4-7,4)	(0,42-0,41) - (6,8-1,8)	0,4-1	Менше 0,4-0
5.Коефіцієнт забезпеченості власними коштами	Більше 0,5-15	0,4-12	0,3-9	0,2-6	0,1-3	Менше 0,1-0
6.Коефіцієнт забезпеченості запасів власним капіталом	Більше 1,0-15	0,9-12	0,8-9	0,7-6	0,6-3	Менше 0,5-0
7.Мінімальне значення границі	100	85-64	63,9-56,9	41,6-28,3	18	0

Зміст вітчизняних методик щодо ідентифікації фінансового стану підприємств поданий у таблиці 3.1, а інтегральну оцінку рівня фінансового стану підприємства можна провести на основі зіставлення граничних

(критичних і нормальних) та фактичних значень індикаторів.

Зазначені показники ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» за 2019 – 2021 роки наведені в таблиці 3.2.

Таким чином, згідно таблиці 3.2, ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» за показниками фінансової безпеки має показники, що відповідають проміжку між 5-6 класом, за яким підприємство має високий ризик та є практично неплатоспроможним. За всіма показниками ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» не має достатнього запасу фінансової стійкості.

Таблиця 3.2 – Критерії оцінки показників фінансової безпеки ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» у контексті забезпеченості фінансовими ресурсами

Показник	2019 р.		2020 р.		2021 р.	
	фактичний рівень	кількість балів	фактичний рівень	кількість балів	фактичний рівень	кількість балів
1.Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,007	5 кл. 0,05-4	0,015	3 кл. 0,15-12	0,023	2 кл. 0,2-16
2.Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,590	5 кл. 0,6-6	0,390	7 кл. 0,5-0	0,575	5 кл. 0,6-6
3.Коефіцієнт поточної ліквідності	0,696	6 кл. 1,0-1,5	0,558	6 кл. 1,0-1,5	0,721	6 кл. 1,0-1,5
4.Коефіцієнт фінансової незалежності	0,465	5 кл. 0,4-1	0,451	5 кл. 0,4-1	0,545	6 кл. 0,4-0
5.Коефіцієнт забезпеченості власними коштами	-0,438	6 кл. 0	-0,791	6 кл. 0	-0,3860	6 кл. 0
6.Коефіцієнт забезпеченості запасів власним капіталом	-3,115	6 кл. 0	-3,286	6 кл. 0	-1,980	6 кл. 0
Мінімальне значення границі	x	2,05	x	1,65	x	2,2

Враховуючи досвід вітчизняних та зарубіжних економістів, слід зазначити, що інтегральна бальна оцінка фінансової стійкості найбільш повно

охоплює всю різноманітність показників фінансової стійкості, що дуже важливо при оцінці ризику банкрутства.

Розглянемо просту скорингову модель із трьома балансовими показниками, запропоновану Г. В. Савицькою (табл. 3.3), що дозволяє розподілити підприємства за класами [87, с. 650]:

I клас – підприємства з добрим запасом фінансової стійкості, що дозволяє бути впевненим у поверненні позикових засобів;

II клас – підприємства, що демонструють певний ступінь ризику заборгованості, але ще не розглядаються як ризикові;

III клас – проблемні підприємства;

IV клас – підприємства з високим ризиком банкрутства навіть після вжиття заходів із фінансового оздоровлення. Кредитори ризикують утратити свої кошти і проценти;

V клас – підприємства найвищого ризику, практично неспроможні.

Таблиця 3.3 – Критерії поділу підприємств на класи за рівнем платоспроможності [87, с. 650]

Показник	Границі класів згідно з критеріями (бал)				
	1-й клас	2-й клас	3-й клас	4-й клас	5-й клас
Рентабельність фінансових ресурсів, %	30 % і більше (50 балів)	Від 29,9 до 20 % (від 49,9 до 35 балів)	Від 19,9 до 10 % (від 34,9 до 20 балів)	Від 9,9 до 1 % (від 19,9 до 5 балів)	Менше 1 % (0 балів)
Коефіцієнт поточної ліквідності	2,0 і більше (30 балів)	Від 1,99 до 1,7 (від 29,9 до 20 балів)	Від 1,69 до 1,4 (від 19,9 до 10 балів)	Від 1,39 до 1,1 (від 9,9 до 1 бала)	1 і нижче (0 балів)
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,7 і більше (20 балів)	Від 0,69 до 0,45 % (від 19,9 до 10 балів)	Від 0,44 до 0,3 (від 9,9 до 5 балів)	Від 0,29 до 0,20 % (від 5 до 1 бала)	Менше 0,2 (0 балів)
Межі класів	100 балів і більше	Від 99 до 65 балів	Від 64 до 35 балів	Від 34 до 6 балів	0 балів

Згідно з цими критеріями, визначимо, до якого класу належить досліджуване підприємство (табл. 3.4).

Таблиця 3.4 – Узагальнююча оцінка фінансової стабільності

ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод»

Показник	2019 р.		2020 р.		2021 р.	
	фактичний рівень	кількість балів	фактичний рівень	кількість балів	фактичний рівень	кількість балів
Рентабельність фінансових ресурсів, %	13,30	3 кл 25 балів	0,76	5 кл 0 балів	18,22	3 кл 30 балів
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,696	5 кл 0 балів	0,558	5 кл 0 балів	0,721	5 кл 0 балів
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,465	2 кл 15 балів	0,451	2 кл 12 балів	0,545	2 кл 15 балів
Межі класів	х	40	х	15	х	45

Таким чином, за ступенем фінансового ризику, обчисленим за допомогою цієї методики, ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» протягом 2021 року належить до 3-го класу, тобто, є проблемним. При чому у 2020 році його стан відповідав найвищому ризику, тобто, практично підприємство було неспроможне.

Так, для визначення класу рівня безпеки відібрані п'ять показників. Модель шкали, що включає відібрані показники, подана у табл. 3.5.

Таблиця 3.5 – Шкала для оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства [82, с. 353]

Найменування показника	I клас	II клас	III клас
1. Коефіцієнт автономії	більше 0,7	0,5-0,7	менше 0,5
2. Коефіцієнт оборотності запасів	більше 1	0,5-1	менше 0,5
3. Коефіцієнт рентабельності активів за чистим прибутком	більше 0,09	0,05-0,09	менше 0,5
4. Коефіцієнт фінансового ризику	менше 0,5	0,5-1	більше 1
5. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	більше 0,4	0,4-0,2	менше 0,4

Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів підприємства ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» проведена (табл. 3.6). Сума балів, розрахована за даними ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод», склала

190, що відповідає I класу і дозволяє оцінити рівень показників фінансової безпеки, а отже і ефективності використання фінансових ресурсів за напрямками, що вивчаються, як нижче нормального, але вище критичного.

Таблиця 3.6 – Визначення ефективності використання фінансових ресурсів ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» за 2021 рік рейтинговим методом

Показник	Рейтинг показників, %	Фактичне значення показника	Клас	Бали
1. Коефіцієнт автономії	25	0,545	2	25
2. Коефіцієнт оборотності запасів	15	25,530	1	15
3. Коефіцієнт рентабельності активів за чистим прибутком	25	0,182	1	75
4. Коефіцієнт фінансового ризику	15	0,834	3	15
5. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	20	0,023	3	60
Разом	100	x	x	190

Таким чином, ефективність використання фінансових ресурсів ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» є важливим показником його фінансового стану. Проведена інтегральна оцінка фінансового стану вказує на його достатньо високий рівень. Відповідно, показники ефективності використання фінансових ресурсів ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод», які за різними критеріями свідчать про їх різний рівень, є головним чинником забезпечення фінансового стану досліджуваного підприємства.

Проведене дослідження дозволяє зробити наступні пропозиції ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» щодо оцінювання ефективності використання фінансових ресурсів:

– вдосконалення оцінки ефективності використання фінансових ресурсів ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод», на нашу думку, необхідно вести шляхом відбору актуальних для нього фінансових коефіцієнтів та побудови інтегрального зведеного показника, який покладається в основу подальшого оцінювання ефективності використання фінансових ресурсів цього

підприємства;

- для об'єктивного оцінювання захищеності ПрАТ «Кременчуцький міськмолочозавод» ефективність використання фінансових ресурсів пропонується вимірювати відносно нормального значення зазначеного інтегрального показника та відстежувати його зміни у динаміці;

- крім того, шкала для оцінювання ефективності використання фінансових ресурсів підприємств ґрунтується на ранжуванні підприємств за класами фінансової захищеності, що дозволяє провести рейтингове визначення такого класу для конкретного досліджуваного підприємства;

- практичне застосування оцінки ефективності використання фінансових ресурсів ПрАТ «Кременчуцький міськмолочозавод» дозволить не тільки отримати об'єктивну інформацію щодо його фінансової стійкості, а й визначити конкретні напрями заходів щодо її підвищення.

З цієї позиції вдосконалення та розробка інтегральних методик є одним із перспективних напрямів методичного забезпечення оцінки фінансового стану та ефективності використання фінансових ресурсів підприємства.

3.2 Резерви підвищення ефективності використання фінансових ресурсів ПрАТ «Кременчуцький міськмолочозавод»

Резервами підвищення рентабельності фінансових ресурсів є, в першу чергу, їх оптимізація. Вдале поєднання у фінансово-господарській діяльності ПрАТ «Кременчуцький міськмолочозавод» власних, залучених та позичених ресурсів генерує отримання підприємством фінансового результату.

Аналіз економічної літератури свідчить, що виділяють три методичні підходи щодо оптимізації структури капіталу (табл. 3.7).

Як правило, необоротні активи підприємств, у тому числі і основні засоби, формуються за рахунок власного капіталу, а фінансування надходження оборотних активів, як правило, здійснюється за рахунок

короткострокових банківських позик та інших залучених ресурсів.

Кожному джерелу формування фінансових ресурсів притаманні певні як позитивні, так і негативні особливості, що обумовлює різний вплив власних і позикових коштів на діяльність підприємства.

Таблиця 3.7 – Методичні підходи до оптимізації структури капіталу

Критерій оптимізації структури капіталу	Характеристика
Максимізація рівня прогнозованої фінансової рентабельності	Базується на використанні механізму фінансового важеля (левериджу) при різних умовах залучення позикових коштів
Мінімізація вартості	Базується на попередній оцінці вартості власного та позикового капіталу при різних умовах його залучення та багатоваріантних розрахунках середньозваженої вартості капіталу
Мінімізація рівня фінансових ризиків	Базується на диференційованому виборі джерел інансування різноманітних складових активів підприємства

Головне завдання фінансово-господарської діяльності підприємства – формування додаткового прибутку у процесі залучення зовнішніх фінансових ресурсів – реалізується різними методами. Одним із показників, що застосовується для оцінювання ефективності використання позикового капіталу, є ефект фінансового важеля.

$$ЕФВ = (ВЕР - Ц_{ЗК}^H) \times (1 - K_H) \times \frac{ЗК}{ВК}$$

Так, ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» у 2021 році використовує позиковий капітал у вигляді банківського кредиту на суму 399124 тис. грн. відсотки за використання позикового капіталу відображають тенденції на ринку капіталу в 2019 – 2021 року. Це дозволить виявити ефект фінансового левериджу саме за умови кількості платних позикових фінансових ресурсів.

Розглянемо механізм формування ефекту фінансового левериджу на підприємстві ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» (табл. 3.8).

Як видно з даних таблиці 3.8 за рахунок використання позикового капіталу, зменшення чистої рентабельності власних фінансових ресурсів у 2019 році могло б бути у розмірі 2,15 %, у 2020-му – на 15,34 %, у 2021 році – відбулось збільшення рентабельності власних фінансових ресурсів на 1,32 %.

Таблиця 3.8 – Ефект фінансового левериджу ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод»

Показник	2019 р	2020 р	2021 р
1. Загальна сума прибутку до оподаткування (р. 1900), тис. грн	113145	7822	188862
2. Проценти до сплати % (кредит)	18,5	16,4	20,1
3. Проценти до сплати, тис. грн	74939	71196	84350
4. Прибуток після сплати процентів до виплати податків, тис. грн	113127	7805,6	188842
5. Рівень оподаткування, %	0,18	0,18	0,18
6. Чистий прибуток, тис. грн. (п. 4-п. 8)	113127	6401	188842
7. Середня сума сукупного капіталу, тис. грн	850862	774510	857162
8. Власний капітал	352629	357197	503355
9. Позиковий капітал	352629	357197	419652
10. Плече фінансового важеля (відношення позикового капіталу до власного)	1,149	1,215	0,834
11. Рентабельність сукупного капіталу (ВЕР), (п. 1 : п. 7x100), %	13,30	1,01	22,03
12. Рентабельність сукупного капіталу після сплати податків [ROA = ВЕР (1 – Кп)]	13,30	0,83	22,03
13. Номінальна ціна позикових ресурсів (п. 2 : п. 9 x 100), %	18,5	16,4	20,1
14. Уточнена середня ціна позикових ресурсів з урахуванням податкової економії, % ресурсів (п. 2 : п. 9 (1 – Кп) x100)	15,2	13,4	16,5
15. Ефект фінансового левериджу (ЕФВ) [п. 11 x (1 – Кп – п. 14) п.10], %	-2,15	-15,34	1,32

Причиною зменшення ефекту фінансового важеля протягом перших двох років було коливання коефіцієнта рентабельності активів та перевищенням вартості кредитних ресурсів над рентабельністю власних фінансових ресурсів. Отже, додаткове залучення позикових фінансових ресурсів підприємством було дуже негативним з точки зору зниження його

прибутковості. Суттєве зростання рентабельності власних фінансових ресурсів у 2021 році забезпечило позитивний ефект фінансового важеля. На кожну гривню вкладених фінансових ресурсів підприємство одержало в поточному році прибуток у розмірі 16,5 коп.

Щоб визначити, як змінився ЕФВ за рахунок кожного фактора обраної моделі, можна скористатися методом ланцюгової підстановки, послідовно замінюючи базовий рівень кожного фактора на фактичний у звітному періоді і порівнюючи ЕФВ до і після зміни відповідного фактора.

$$\begin{aligned} \text{ЕФВ}_0 &= (\text{ВЕР}_0 - \text{Ц}_{3\text{K}_0}^{\text{H}}) \times (1 - \text{K}_{\text{П}_0}) \times \frac{3\text{K}_0}{\text{ВК}_0} \\ &= (1,01 - 16,4) \times (1 - 0,18) \times \frac{434119}{257197} = -15,338\% \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ЕФВ}_{\text{ум.1}} &= (\text{ВЕР}_1 - \text{Ц}_{3\text{K}_0}^{\text{H}}) \times (1 - \text{K}_{\text{П}_0}) \times \frac{3\text{K}_0}{\text{ВК}_0} \\ &= (22,03 - 16,4) \times (1 - 0,18) \times \frac{434119}{257197} = 1,927\% \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ЕФВ}_{\text{ум.2}} &= (\text{ВЕР}_1 - \text{Ц}_{3\text{K}_1}^{\text{H}}) \times (1 - \text{K}_{\text{П}_0}) \times \frac{3\text{K}_0}{\text{ВК}_0} \\ &= (22,03 - 20,1) \times (1 - 0,18) \times \frac{434119}{257197} = 1,927\% \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ЕФВ}_{\text{ум.3}} &= (\text{ВЕР}_1 - \text{Ц}_{3\text{K}_1}^{\text{H}}) \times (1 - \text{K}_{\text{П}_1}) \times \frac{3\text{K}_0}{\text{ВК}_0} \\ &= (22,03 - 20,1) \times (1 - 0,18) \times \frac{434119}{257197} = 2,350\% \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ЕФВ}_{.1} &= (\text{ВЕР}_1 - \text{Ц}_{3\text{K}_1}^{\text{H}}) \times (1 - \text{K}_{\text{П}_1}) \times \frac{3\text{K}_1}{\text{ВК}_1} \\ &= (22,03 - 20,1) \times (1 - 0,18) \times \frac{419651}{503355} = 1,612\% \end{aligned}$$

Загальна зміна ефекту фінансового важеля становить:

$$\Delta EFB = 1,612 - (-15,338) = 16,949\%$$

у тому числі за рахунок:

а) рівня рентабельності сукупного капіталу:

$$1,927 - (-15,338) = 17,264 \%$$

б) рівня податкового вилучення прибутку:

$$2,350 - 1,927 = 0,423 \%$$

в) плеча фінансового важеля:

$$1,612 - 2,350 = - 0,738 \%$$

Сума власних фінансових ресурсів ПрАТ «Кременчуцький міськмолочозавод» за рахунок залучення позикового капіталу збільшилася на 161073,6 тис. грн.

$$503355 \times 1,32 = 664428,6 \text{ тис. грн}$$

Отже, в умовах, що склалися, ПрАТ «Кременчуцький міськмолочозавод» вигідно використовувати позикові засоби в обороті, тому що в результаті цього збільшується обсяг власних фінансових ресурсів.

Визначимо оптимальну структуру фінансових ресурсів ПрАТ «Кременчуцький міськмолочозавод» за критерієм мінімізації рівня фінансових ризиків. Вихідна інформація для обчислень наведена у таблиці 3.9.

Таблиця 3.9 – Вихідна інформація для визначення структури фінансових ресурсів ПрАТ «Кременчуцький міськмолочозавод» з метою мінімізації рівня фінансового ризику

Показник	2019 р.		2020 р.		2021 р.	
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %
Необоротні активи	475986	62,8	548991	69,4	620277	67,2
Оборотні активи	281717	37,2	242325	30,6	302730	32,8
у тому числі						
– постійна частина	151392	20,0	148767	18,8	213215	23,1
– змінна частина	130325	17,2	93558	11,8	89515	9,7
Сукупні фінансові ресурси	757703	100,0	791316	100,0	923007	100,0

Враховуючи інформацію таблиці 3.9, розрахуємо розмір власних та запозичених фінансових ресурсів ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» при використанні різних підходів до фінансування груп активів (табл. 3.10).

Таблиця 3.10 – Розмір фінансових ресурсів ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» за мінімізацією рівня фінансового ризику

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.
1. Загальна сума активів, тис. грн	757703	791316	923007
2. Необоротні активи, тис. грн.	475986	548991	620277
3. Постійна частина оборотних активів, тис. грн.	151392	148767	213215
4. Власні фінансові ресурси + довгостроковий позиковий капітал (р. 2 + р.3) , тис. грн.	627378	697758	833492
5. Короткострокові запозичені ресурси (р. 1 – р.4), тис. грн.	130325	93558	833492
6. Частка власних фінансових ресурсів $([p.4 / p.1]*100)$, %	82,8	88,288,2	90,3
7. Частка запозичених фінансових ресурсів $([p.5/ p.1]*100)$, %	17,2		9,7

Для визначення нормативного значення коефіцієнтів фінансової автономії, фінансової залежності і фінансового лівериджу необхідно керуватися фактично сформованою структурою активів і загальноприйнятих підходів до їх фінансування (табл. 3.11).

Таблиця 3.11 – Підходи до фінансування активів підприємства

Вид активу	Частка активу на кінець 2021 року, %	Підходи до їхнього фінансування		
		агресивний	помірний	консервативний
Необоротні активи	67,2	40 % – ДЗК 60 % – ВК	20 % – ДЗК 80 % – ВК	10 % – ДЗК 90 % – ВК
Постійна частина оборотних активів	23,1	50 % – ДЗК 50 % – ВК	25 % – ДЗК 75 % – ВК	100 % – ВК
Змінна частина оборотних активів	9,7	100 % – КЗК	100 % – КЗК	50% - ВК 50% - КЗК

Умовні позначення: ДЗК – довгостроковий залучений (позиковий) капітал, ВК – власний капітал, КЗК – короткостроковий залучений (позиковий) капітал.

Визначимо нормативну величину коефіцієнтів концентрації власного (К_{вк}), концентрації залученого (позикового) капіталу (К_{зк}) і фінансового лівериджу (К_{фл}) у 2021 році:

а) при агресивній фінансовій політиці:

$$K_{\text{вк}} = 67,2 \times 0,4 + 23,1 \times 0,5 + 9,7 \times 1 = 48,129\%$$

$$K_{\text{фл}} = \frac{48,129}{51,871} = 0,928\%$$

б) при помірній фінансовій політиці:

$$K_{\text{вк}} = 67,2 \times 0,8 + 23,1 \times 0,75 + 9,7 \times 0 = 71,086\%$$

$$K_{\text{зк}} = 67,2 \times 0,2 + 23,1 \times 0,25 + 9,7 \times 1 = 28,914\%$$

в) при консервативній фінансовій політиці:

$$K_{\text{вк}} = 67,2 \times 0,9 + 23,2 \times 1 + 9,7 \times 0,5 = 67,641\%$$

$$K_{\text{зк}} = 100 - 67,641 = 32,359\%$$

$$K_{\text{фл}} = \frac{32,359}{67,641} = 0,478\%$$

У результаті наведених розрахунків нормативної величини коефіцієнтів концентрації власних та залучених фінансових ресурсів отримано структуру капіталу підприємства, яка буде сприяти мінімізації рівня фінансового ризику ПрАТ «Кременчуцький міськмолочозавод» за даних умов фінансування.

Судячи з фактичного рівня наведених коефіцієнтів станом на кінець 2021 року (0,545; 0,455; 0,834), можна зробити висновок, що ПрАТ «Кременчуцький міськмолочозавод» проводить агресивну фінансову політику і ступінь фінансового ризику дещо перевищує нормативний рівень при сформованій структурі активів підприємства.

Фактично на кінець 2021 року частка власного капіталу становила 54,5 %, що нижче від оптимальної за консервативного типу політики (67,64 %). За розрахунками підприємство має реальний розмір власного капіталу в 2021 році нижчий за потребу на 13,14 %. Позиковий же капітал, навпаки вище розрахованої його суми на 13,14 %.

Отже, за рахунок отримання дешевого позикового капіталу (кредиторська заборгованість) підприємство може збільшити обсяги позикових ресурсів, що, відповідно проведеним вище розрахункам та за умов допустимого фінансового ризику сприятиме зростанню прибутку та рентабельності власного капіталу.

Середньозважена вартість капіталу (WACC), визначається як сума показника вартості позикових коштів, помноженої на їх частку в структурі всього капіталу, і показника вартості власних коштів, помноженої також на їх частку в структурі всього капіталу.

$$WACC = \frac{E}{K} \times y + \frac{D}{K} \times b(1 - X_c)$$

K – обсяг інвестованого капіталу;

D – обсяг позикових коштів;

E – обсяг власного капіталу;

c – WACC;

y – необхідна або очікувана прибутковість від власного капіталу;

b – необхідна або очікувана прибутковість від позикових коштів;

X_c – ставка податку на прибуток.

WACC допомагає визначити, які кошти – власні або позикові – вигідніше використовувати підприємству для фінансування тих чи інших проектів.

Оскільки капітал ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» може формуватися за рахунок різних джерел, у процесі аналізу оцінимо кожний із них і зробимо порівняльний аналіз їхньої вартості. Розглянемо процес оптимізації структури капіталу за методикою, яку описав І.О. Бланк [7].

Розрахунок середньозваженої вартості капіталу ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» за 2019 – 2021 роки наведено в таблиці 3.12.

Таблиця 3.12 – Розрахунок середньозваженої вартості капіталу ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод»

Показник	2019 р	2020 р	2021 р	Відхилення (+, -)	
				2020 р. від 2019 р	2021 р. від 2020 р.
1. Загальна потреба в капіталі, тис. грн (К)	757703	791316	923007	33613	131691
2. Джерела формування капіталу:					
2.а. власний капітал, тис. грн (Е)	352629	357197	503355	352629	357197
2.б. позиковий капітал, тис. грн (D)	405074	434119	419652	405074	434119
4. Рівень ставки відсотка за кредит з урахуванням премії за ризик, %	18,5	16,4	20,1	0,4	2,6
5. Ставка податку на прибуток, % Хс	0,18	0,18	0,18	-	-
6. Податковий коректор: (1- гр.5)	0,82	0,82	0,82	-	-
7. Рівень ставки відсотка за кредит з урахуванням податкового коректора (гр.4[х гр.6, %)	0,148	0,148	0,148	-	-
9. Середньозважена вартість капіталу (гр.8а x гр.2а+гр.8б x гр.2б/100)	15,733	1,444	17,536	-14,290	16,092

Як видно з таблиці 3.12, мінімальна середньозважена вартість капіталу ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» досягається у 2020 році, найбільша середньозважена вартість капіталу досягається у випадку збільшення прибутковості капіталу у 2021 році, що пояснюється високою вартістю як власного, так і позикового капіталу.

Отже, вартість фінансових ресурсів ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» протягом 2019 – 2021 років не є стабільною: вона коливається. При цьому чинником збільшення вартості фінансових ресурсів було збільшення суми власного капіталу при зменшенні позикового.

Разом з тим, результати досліджень підтверджують, що не ефективно функціонування ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» ґрунтується на неправильно обраній та сформованій структурі фінансових ресурсів, в якій

відзначається значний наростаючий дефіцит власних фінансових ресурсів, який покривався за рахунок позикових фінансових ресурсів, а саме кредиторської заборгованості, що була основним джерелом фінансування діяльності досліджуваного підприємства у 2019 – 2021 роках.

Отже, рішення про вибір структури фінансових ресурсів є частиною стратегії фінансування, в якій має враховуватися: ринкова позиція ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод», майбутні інвестиційні можливості, очікувані грошові потоки, дивідендна політика та потреба у фінансуванні.

Система управління фінансовими ресурсами ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» може вважатися досить ефективною лише в тому разі, якщо вона надасть змогу не лише раціонально використовувати наявні ресурси, а й забезпечувати активний системний пошук можливостей подальшого розвитку підприємства.

Отже, ефективність управління фінансовими ресурсами ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» можна підвищувати, зменшуючи термін оборотності і підвищуючи рентабельність за рахунок зниження витрат і збільшення виручки. Прискорення оборотності оборотних коштів не вимагає капітальних витрат і призводить до зростання обсягів виробництва та реалізації продукції.

Прискорення оборотності оборотних коштів є першочерговою задачею і важливим напрямом підвищення ефективності використання фінансових ресурсів ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» у сучасних умовах і досягається такими шляхами:

1. На стадії створення виробничих запасів – впровадження економічно обґрунтованих норм запасу; наближення постачальників сировини, напівфабрикатів до підприємства - споживача; широке використання прямих довготривалих зв'язків; розширення складської системи матеріально-технічного забезпечення, а також оптової торгівлі продукцією ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод»; комплексна механізація і автоматизація вантажно-розвантажувальних робіт на складах.

2. На стадії незавершеного виробництва – прискорення науково-технічного прогресу (впровадження прогресивної техніки і технології, особливо безвідходної і маловідходної, роботизованих комплексів, роторних ліній); розвиток стандартизації, уніфікації, типізації; вдосконалення форми підприємства промислового виробництва, застосування більш дешевих матеріалів; вдосконалення системи економічного стимулювання; економічного використання сировинних і паливно-енергетичних ресурсів; збільшення питомої ваги продукції, що користується підвищеним попитом.

3. На стадії обігу – наближення споживачів продукції до виробника; вдосконалення системи розрахунків; збільшення обсягу реалізованої продукції внаслідок виконання замовлень по прямих зв'язках, дострокового випуску продукції.

Система функціонування фінансових ресурсів пов'язана з прийняттям рішень щодо раціональної структури засобів підприємства – визначення напрямів фінансування.

Один зі способів економії оборотного капіталу, а отже підвищення його оборотності, полягає в удосконаленні управління запасами, що можна віднести до іншого напрямку підвищення ефективності фінансових ресурсів.

Для оптимального управління запасами необхідно: – оцінити загальну потребу в сировині на планований період; – періодично уточнювати оптимальну партію замовлення і момент замовлення сировини; – періодично уточнювати і зіставляти витрати на замовлення сировини і витрати по зберіганню; – регулярно контролювати умови зберігання запасів; – мати систему контролю та обліку.

Оптимальне управління готовою продукцією має на увазі врахування наступних чинників : – готова продукція зростає у міру завершення виробничого циклу; – можливість ажіотажного попиту; – сезонні коливання; – залежані і неходові товари.

Інший шлях прискорення оборотності оборотного капіталу полягає у зменшенні рахунків з дебіторами. Рівень дебіторської заборгованості

визначається багатьма факторами: вид продукції, ємність ринку, ступінь насиченості ринку певною продукцією, прийнята в підприємствах система розрахунків та ін. Управління дебіторською заборгованістю передбачає, перш за все, контроль за обіговістю коштів у розрахунках.

Управління дебіторською заборгованістю диктує необхідність кожному підприємству виводити природний рівень дебіторської заборгованості (у днях) по кожному виду товарів або послуг, виходячи з власного досвіду і специфічних умов підприємства, враховуючи при цьому технологічні особливості кожного виду. Природний рівень дебіторської заборгованості розраховується з тих міркувань, що її рівень не повинен позначатися на нормальному функціонуванні підприємства, бути природним у тому плані, що менший рівень неможливий, а більший – економічно недоцільний :

$$ДЗ_{прN} = \frac{П_N}{K \times P_{\partial}}$$

де $ДЗ_{прN}$ – природний рівень дебіторської заборгованості, грн ; $П_N$ – валовий прибуток за відвантажену продукцію (протягом будь-якого звітного періоду на кожен вид товарів/послуг) ; K – кількість днів у місяці (звітному періоді) ; P_{∂} – рівень дебіторської заборгованості (у днях) на кожен вид товарів або послуг.

Для чіткішого уявлення про рівень дебіторської заборгованості у ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» доцільно розраховувати її загальну суму, яку потім можна виражати у процентах до активів, прибутків тощо

$$ДЗ_{заг.} = ДЗ_{пр.N.1} + ДЗ_{пр.N.2} + \dots + ДЗ_{пр.Nn}$$

де $ДЗ_{пр.Nn}$ – природний рівень дебіторської заборгованості у гривнях на кожен вид продукції.

Для того щоб розглянути дебіторську заборгованість у часовому проміжку, можна використати таку формулу, яку ще інколи називають середнім періодом погашення :

$$DSO = X\% (10 \text{ днів}) + Y\% (30 \text{ днів}) + \dots + Z\% (\text{понад } 60 \text{ днів}),$$

де $x, y, \dots, z$ – процентне співвідношення споживачів товарів/послуг, наданих у кредит.

На основі вищерозглянутих формул складається віковий план рахунків, що розбиває дебіторську заборгованість у часі, що дає змогу швидко визначити термін заборгованостей. При цьому вона допомагає одержувати певні моніторингові дані, що дають можливість краще стежити за ситуацією.

Третій шлях скорочення витрат оборотного капіталу полягає в кращому використанні грошових коштів. Таким чином, з позиції теорії інвестування кошти являють собою один з окремих випадків інвестування в товарно-матеріальні цінності. Тому до них застосовуються загальні вимоги. По-перше, необхідний базовий запас грошових коштів для виконання поточних розрахунків. По-друге, необхідні певні кошти для покриття непередбачених витрат. По-третє, доцільно мати певну величину вільних грошових коштів для забезпечення можливого чи прогнозованого розширення діяльності.

Оптимальний розмір залишку грошових коштів можна розрахувати за такою формулою:

$$Z_{\text{г.к.о.}} = \frac{C_n - A}{O}$$

де $Z_{\text{г.к.о.}}$ – оптимальний залишок грошових коштів ; C_n – собівартість реалізованої продукції ; A – сума амортизаційних відрахувань ; O – оборотність оборотних активів.

$$Z_{\text{г.к.о.}} = \frac{1235779 - 71081}{5,500} = 211761 \text{ тис грн}$$

Таким чином, на 2021 рік підприємству необхідні були грошові кошти у сумі 211761 тис. грн. Фактично на початок 2021 року вони становили 6702 тис. грн, а залишок на кінець 2021 року склав 9737 тис. грн. Враховуючи розширення обсягів діяльності ПрАТ «Кременчуцький міськмолокозавод» у

2021 році, та зростання у зв'язку з цим собівартості продукції (+9,7 %), підприємство потребує значно більшу суму грошових коштів від розрахованої.

Ще одним важливим інструментом підвищення ефективності використання фінансових ресурсів ПрАТ «Кременчуцький міськмолокозавод» є управління його основними засобами та нематеріальними активами.

Аналіз, узагальнення та розвиток сучасних підходів до визначення змісту та особливостей поточного фінансового планування дозволило нам виокремити його наступні сутнісні характеристики (рис. 3.1).

Рисунок 3.1 – Система сутнісних характеристик поточного фінансового планування

Таким чином, поточне фінансове планування є підсистемою фінансового планування, що ґрунтується на стратегічному фінансовому плані і спрямоване на постійне вдосконалення бізнес-процесів, забезпечує інтеграцію поточних планів за усіма видами і напрямками діяльності, конкретизацію стратегічних планових фінансових показників, оптимізацію формування і використання фінансових ресурсів і забезпечує, таким чином, процес поточного управління фінансами підприємства.

Фінансовий план, окрім досягнення необхідного фінансового результату, повинен забезпечувати збалансований фінансовий розвиток ПрАТ

«Кременчуцький міськмолкозавод», що, на нашу думку, досягається шляхом дотримання збалансованості параметрів його фінансової діяльності. Так, ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» гіпотетично може орієнтуватись на досягнення високого рівня рентабельності інвестованого капіталу при високому рівні фінансового ризику, нехтувати стандартами платоспроможності та фінансової стійкості, що в результаті часто призводить до розгортання кризових явищ і банкрутства підприємства. Таким чином, в перебігу фінансового планування, незалежно від типу обраної фінансової стратегії, обов'язковим є забезпечення певних параметрів фінансової діяльності, які дозволяють гарантувати фінансову безпеку ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод». Основними з них, на нашу думку, є наступні (табл. 3.13).

Таблиця 3.13 – Умови збалансованості параметрів фінансової діяльності ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» у 2022 році

Параметри фінансової діяльності	Умови збалансованості	Фактичне значення на кінець 2021 року
Збалансованість структури активів та капіталу	Відповідність термінів залучення капіталу рівню ліквідності активів $K_{зп} > 1$; $K_{фа} > 0,5$	$K_{зп} = 0,721 < 1$ $K_{фа} = 0,545 > 0,5$
Збалансованість рівня доходності активів та витрат по залученню капіталу	$EP > WACC$	$18,22 < WACC$ (до 30 %)
Збалансованість грошових потоків	$ЧГП > 0$	$2020 > 0$
Збалансованість рівня доходності активів та рівня їх фінансових ризиків	Прийнятне співвідношення між рівнем доходності активів та рівнем їх ризику (досягнення мінімального рівня фінансового ризику при бажаному рівні доходності активів)	

Умовні позначення: $K_{зп}$ – коефіцієнт загального покриття; $K_{фа}$ – коефіцієнт фінансової автономії; EP — економічна рентабельність активів; $WACC$ — середньозважена вартість капіталу; $ЧГП$ — чистий грошовий потік

За даними таблиці 3.13 можна відзначити незбалансованість деяких параметрів діяльності ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» у 2021 році

щодо його фінансового плану, що свідчить про його не повну ефективність. Так, при збалансованості чистого грошового потоку (отримано позитивний чистий грошовий потік у сумі 2020 тис. грн) терміни залучення капіталу не відповідають рівню ліквідності активів (коефіцієнт загального покриття < 1); рівень дохідності активів – значно менший від витрат по залученню капіталу, які спостерігаються на сучасний момент на ринку капіталу [74].

Послідовність складання фінансового плану на підприємстві наведена на рис. 3.2.

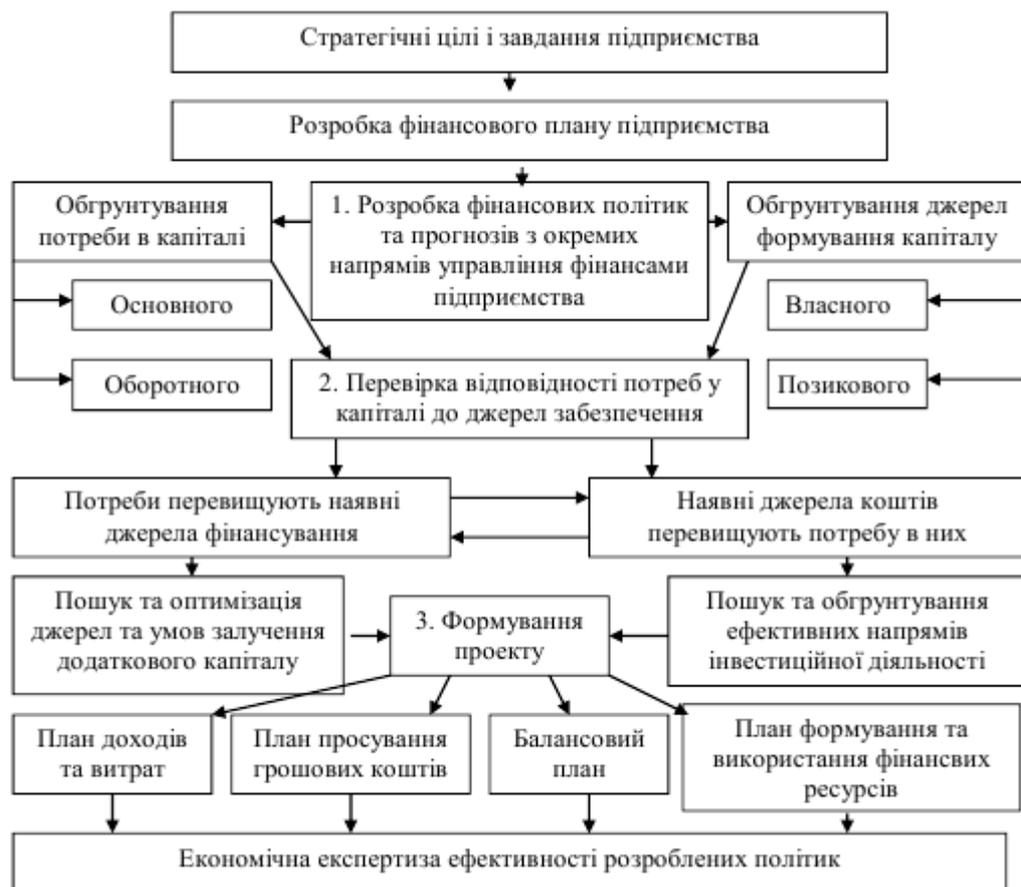

Рисунок 3.2 – Послідовність складання фінансового плану на підприємстві [42]

Розроблена стратегія подальшої діяльності ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» щонайменше на рік передбачає розширення виробництва, реконструкції, поліпшення фінансового стану, опис істотних факторів, які можуть вплинути на діяльність емітента в майбутньому).

Напрямами діяльності є:

1) Виробництво та реалізація продукції

В бюджеті 2022 р. заплановано реалізувати 53,9 тис. тон продукції, що в порівнянні з 2021 р. більше на 0,12 тис. тон.

Обсяг виробництва продукції 2022 року складе 54,1 тис. тон продукції, що аналогічно показникам 2021 р.

2) Інвестиції

Заплановано капітальних інвестицій в 2022 р. на суму 118 млн. грн (+12,7 %). Інвестиції у 2022 р. заплановані у сферах:

- збільшення виробничих потужностей підприємства,
- капітальний ремонт обладнання підприємства,
- підвищення ефективності, безпеки та якості [74].

Таким чином, актуальність і важливість прогнозування стану підприємства полягає в тому, що на його основі визначаються альтернативні шляхи розвитку підприємства, обирається найкращий з них і передбачаються головні дії керівництва, спрямовані на максимально раціональне і ефективне використання потенційних можливостей підприємства та реалізацію всіх необхідних заходів, спрямованих на мінімізацію або уникнення можливих ризиків у майбутній діяльності суб'єкта господарювання.

З метою прогнозування фінансових ресурсів застосуємо відомий в теорії і практиці такий метод прогнозування, як метод найменших квадратів. Він відноситься до методів екстраполяції. Суть його полягає в мінімізації суми квадратних відхилень між величинами, що спостерігаються, і розрахунковими величинами. Прогноз продажу буде точнішим тоді, коли відомі між цими параметрами будуть меншими.

Прогноз фінансових ресурсів за зазначеним методом визначається за формулою (3.7):

$$Y_{t+1} = a + b_{xn}$$

де Y_{t+1} – прогнозний обсяг фінансових ресурсів у; $t+1$ – прогнозний період; a

a і b – коефіцієнти; x_n – умовне позначення часу (номер прогнозованого року);

$$a = \frac{\sum_{i=1}^n x_i^2 \sum_{i=1}^n y_i - \sum_{i=1}^n x_i y_i}{n \sum_{i=1}^n x_i - (\sum_{i=1}^n x_i)^2}$$

$$b = \frac{n \times \sum_{i=1}^n x_i y_i - \sum_{i=1}^n x_i \sum_{i=1}^n y_i}{n \sum_{i=1}^n x_i^2 - (\sum_{i=1}^n x_i)^2}$$

де n – кількість років, за які використана статистична інформація для прогнозування фінансових ресурсів; x_i – номер i -го року; y_i – обсяг продажу в i -му році.

Для розрахунку прогнозованого обсягу фінансових ресурсів побудуємо допоміжну таблицю (табл. 3.14).

Роки	Номер часового періоду (x)	Значення α^2	Обсяг фінансових ресурсів, млн. грн	$X_i Y$
2012	1	1	140,107	140,107
2013	2	4	137,292	274,584
2014	3	9	165,542	496,626
2015	4	16	223,93	895,72
2016	5	25	318,214	1591,07
2017	6	36	435,527	2613,162
2018	7	49	944,02	6608,14
2019	8	64	757,703	6061,624
2020	9	81	791,316	7121,844
2021	10	100	923,007	9230,07
	$\sum x_i = 55$	$\sum x_i^2 = 385$	$\sum y_i = 4836,7$	$\sum x_i y_i = 35033$

В даному випадку $n = 10$. Отже:

$$a = \frac{385 \times 4836,7 - 35033}{10 \times 385 - 55^2} = 2214,6$$

$$b = \frac{(10 \times 35033) - (55 \times 4836,7)}{10 \times 385 - 55^2} = 102,2$$

Прогноз фінансових ресурсів ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» на 2022 рік становитиме:

$$y_{t+1} = 2214,6 \times 102,2 = 3338,8$$

Безбитковий обсяг продажу і зона безпеки підприємства – основоположні показники в обґрунтуванні управлінських рішень, в

оцінюванні діяльності підприємства. Для визначення їхнього рівня у ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» з метою прогнозування застосуємо аналітичний метод (табл. 3.15)

Таблиця 3.15 – Показники порогу рентабельності, запасу фінансової стійкості та операційного важеля ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» у 2021 р.

Найменування показників	Значення
1.Сумарні операційні доходи, тис. грн (Форма №2 р. 2000 + 2120)	1507357
2.Змінні витрати, тис. грн. 3.Валова маржа (маржинальний дохід)	1235779
3.Валова маржа (маржинальний дохід)	271578
4.Частка валової маржі у сукупних операційних доходах, %	0,180
5.Фіксовані (постійні) витрати, тис. грн	96314
6.Прибуток від операційної діяльності, тис. грн.	175264
7.Поріг рентабельності, тис. грн	534577,8
8.Запас фінансової стійкості, тис. грн.	927779,2
9.Запас фінансової стійкості, %	64,5
10.Операційний важіль, % (ОВ)	1,550
11. Коефіцієнт маржинального доходу	0,180

Як свідчать дані таблиці 3.15, при сумарних операційних доходах у розмірі 1507357 тис. грн поріг рентабельності, тобто вартісне вираження точки беззбитковості ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод», склав 534577,8 тис. грн. Для ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» критична точка розташована на рівні 64,5 % від можливого обсягу реалізації продукції. Тобто, пакети замовлень на продукцію мають бути значно вищі за рівень його виробничої потужності. При цьому запас фінансової стійкості, який дорівнює різниці між фактичним і беззбитковим обсягом продажів, склав 927779 тис. грн, або 64,5 % від сумарних операційних доходів.

Дія операційного важеля (левериджа) полягає в тому, що будь-яка відносна (у відсотках) зміна виручки від продажу продукції завжди породжує більш значну відносну (у відсотках) зміну прибутку (збитку). Цей ефект зумовлено різницею ступенів впливу динаміки постійних і змінних затрат на

ормування фінансових результатів за кількісної зміни обсягу виробництва.

Для ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» при зміні операційної діяльності підприємства, його операційний прибуток буде підвищуватись на 1,55 % сильніше.

Щоб визначити, за скільки місяців окупляться постійні витрати звітного періоду, необхідно зробити такий розрахунок:

$$t = \frac{12 \times \text{безбитковий обсяг продажів}}{\text{Річний обсяг продажів}}$$

$$t = \frac{12 \times 534577,8}{1507357} = 4,26$$

Проведені розрахунки свідчать, що постійні витрати ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» окупляться через 4,3 місяців. Протягом інших 7,7 місяців ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» зароблятиме прибуток. Отже, підприємству доцільно розширювати обсяги виробництва.

Отже, резервами підвищення ефективності використання фінансових ресурсів ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» є прискорення оборотності активів та оптимізація структури фінансових ресурсів. З метою складання фінансового плану спрогнозуємо доходи і витрати ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» на 2022 рік за допомогою лінії тренда. Для якісної оцінки сили зв'язку скористаємося шкалою Чеддока. Тіснота зв'язку за $R=0,90$ є доволі високою. За допомогою цього рівняння ми знаходимо прогнозне значення чистого доходу від реалізації продукції на 2022 рік, тобто восьмий період:

$$y = 1940033 \times 8 + 200785 = 2140818$$

На основі проведених розрахунків прогнозних показників складено фінансовий план ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» на 2022 рік (табл.3.16).

Як свідчать дані таблиці 3.16, навіть за несприятливим прогнозом зменшення обсягів діяльності ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» у 2022 році матиме можливість підвищити ефективність своєї діяльності за рахунок збільшення обсягів реалізації, отримання капітальних інвестицій та

збільшення виробничих потужностей підприємства, капіталізації прибутку.

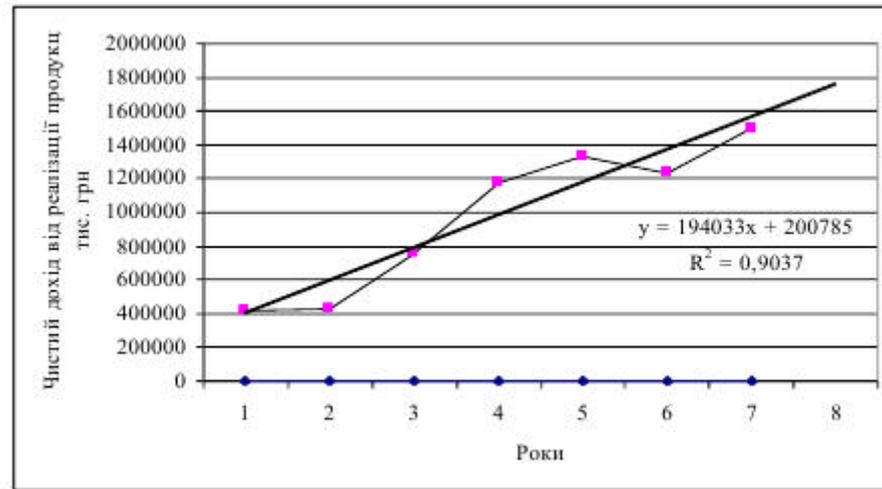

Рисунок 3.3 – Обсяги виробництва ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод»

Таким чином, фінансове планування є одним із інструментів підвищення ефективності використання фінансових ресурсів ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод». Фінансове планування на підприємстві сприятиме забезпеченню його діяльності необхідним обсягом фінансових ресурсів та оптимальною їх структурою.

Розроблена система управління фінансовими ресурсами підприємства має відповідати вимогам, сформульованим на підставі вивчення теорії і практики управління фінансовими ресурсами підприємств. Тому, управління грошовими потоками має здійснюватися відповідно до поставлених цілей. Зважаючи усі обставини сучасного економічного та політичного становища в державі, у модель управління фінансовими ресурсами (зокрема грошовими потоками) підприємства слід закладати загальні та специфічні цілі, а саме:

- повнота та своєчасність покриття потреби підприємства в капіталі для фінансування операційної, інвестиційної та фінансової діяльності;
- підтримання прийнятного рівня платоспроможності й ліквідності;

Таблиця 3.16 – Фінансовий план ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» на 2022 рік

Показник	Значення 2021 рік	Прогноз 2022 рік	Зміна (+,-)	Зміна, %
1. Формування прибутку				
1.1. Доходи				
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	1498917	2140818	641901	142,8
Інші операційні доходи	8440	13107	4667	155,3
Інші фінансові доходи	129	170	41	131,8
Інші доходи	23593	29491	5898	125,0
Усього доходів	1531079	2183586	652507	142,6
1.2. Витрати				
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	1235779	1764993	529214	1235779
Адміністративні витрати	39875	39875	0	39875
Витрати на збут	40657	58058	17401	39875
Інші витрати операційної діяльності	15782	22537	6755	15782
Фінансові витрати	4561	4561	-	4561
Інші витрати	5563	5563	-	5563
Усього витрат	1342217	1895587	553370	1342217
2. Джерела формування та надходження фінансових ресурсів і напрями їх використання				
2.1. Формування та надходження фінансових ресурсів	923007	923007	-	923007
Прибуток до оподаткування	188862	2140818	1951956	188862
Амортизація необоротних активів	71082	71082	71082	71082
Збільшення власних фінансових ресурсів	225949	1826553	1600604	225949
Надходження від збільшення довгострокових зобов'язань	-	118000	+118000	-
Надходження від збільшення поточних зобов'язань	419652	450000	30348	419652
Формування фінансових ресурсів	905545	4606453	3700908	905545
Інші надходження				
Усього надходжень фінансових ресурсів	905545	4606453	3700908	905545

- оптимізація інвестиційних грошових потоків з урахуванням того, що вихідний інвестиційний потік зменшує вартість підприємства, а його генерування зорієнтоване на компенсуюче збільшення вхідних та/або зменшення вхідних грошових потоків у таких періодах;

- узгодження політики управління грошовими потоками з потребами операційної діяльності підприємства, зокрема в частині управління робочим

капіталом та управління прибутком;

- організація фінансових грошових потоків із метою оптимізації структури капіталу та зменшення середньозваженої вартості капіталу;

- забезпечення ефективності використання такого обмеженого ресурсу підприємства, яким є грошові кошти в його розпорядженні;

- підтримання балансу між формуванням резерву ліквідності та альтернативними можливостями використання грошових ресурсів підприємства;

- скорочення витрат підприємства, пов'язаних з організацією управління грошовими потоками.

Отже, ефективне управління формуванням та використанням фінансових ресурсів підприємства дасть змогу забезпечити зростання достатку власників підприємства як фундаментальної фінансового менеджменту, що проявляється в зростанні вартості підприємства та створенні грошової доданої вартості.

ВИСНОВКИ

У процесі написання роботи здійснено теоретико-прикладне дослідження шляхів підвищення ефективності використання фінансових ресурсів в діяльності підприємства, що дозволило сформулювати наступні висновки.

1 Проведений аналіз засвідчив важливе значення для функціонування і розвитку підприємства формування та використання його фінансових ресурсів. З'ясовано, що фінансові ресурси є базою для функціонування фінансів, їх матеріальним втіленням, приймають грошову форму, що дає змогу виділити їх з великої кількості інших економічних категорій. На основі узагальнення та критичного аналізу наукових підходів до класифікації фінансових ресурсів підприємств запропоновано підхід до систематизації відомих та найбільш суттєвих критеріїв їх класифікації, який ґрунтується на концепції їх інтеграції у безперервний відтворювальний процес кругообороту індивідуального капіталу на мікроекономічному рівні, з урахуванням послідовності етапів руху та стадій трансформації фінансових ресурсів підприємства. Це створює систематизовану інформаційну базу, яка дозволить забезпечити обґрунтованість прийняття адекватних ситуації управлінських рішень та підвищити їх ефективність.

2 Досліджено, що управління фінансовими ресурсами підприємства зводиться до безперервного процесу обробки фінансової інформації, її аналізу і подальшої розробки і прийняття управлінських рішень за результатами аналізу. Безперервність процесу обумовлюється наявністю: організаційного, методологічного, кадрового, інформаційного, технічного та нормативно-правового забезпечення. Спираючись на закономірності та вимоги системного підходу, обґрунтовано концептуальну модель управління фінансовими ресурсами підприємства, як інтегровану складову загальної системи управління підприємством, систематизовану та структуровану сукупність взаємо-пов'язаних та взаємозалежних елементів із зворотними зв'язками, що

забезпечують процес управління фінансовими ресурсами на усіх ієрархічних рівнях та етапах його здійснення, здійснюють комплексний вплив на підвищення ефективності процесу управління в цілому.

3 На основі узагальнення наявних науково-методичних підходів запропоновано структурно-логічну схему аналізу фінансових ресурсів підприємства, в якій розмежовано інструментарій та систему показників для процесів формування і використання фінансових ресурсів підприємства. Запропонована система аналітичного забезпечення процесів формування та використання фінансових ресурсів підприємства є універсальною, комплексною та ефективною. Її комплексність виявляється у тому, що використано такий інструментарій оцінки, який інтегрує в собі методи економічного аналізу, методи багатовимірної статистичної аналізу та методи прогнозування.

4 За результатами аналізу фінансового стану ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» виявлено резерви фінансових ресурсів і можливості розвитку. Доведено, що найкраще фінансовий стан підприємства визначається елементами його економічної діяльності: прибутковістю (рентабельністю) роботи підприємства; оптимальністю розподілу прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства після сплати податків і обов'язкових відрахувань; наявністю власних фінансових ресурсів не нижче мінімально необхідного рівня для організації виробничого процесу і процесу реалізації продукції; раціональним розміщенням основних і оборотних засобів (власних і позикових), ліквідністю поточних активів. Сигнальним показником, в якому проявляється фінансовий стан, є платоспроможність підприємства, тобто його здатність своєчасно задовольнити платіжні вимоги постачальників сировини, матеріалів, техніки згідно з господарськими угодами, повертати банківські кредити, проводити оплату праці персоналу, вносити платежі в бюджет.

5 Аналіз фінансових ресурсів і можливостей розвитку ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» становить доволі складний процес виявлення перспектив досягнення стратегічних цілей та розвитку

підприємства за рахунок наявних фінансових ресурсів, що передбачає визначення і розв'язання проблемних питань стосовно оптимізації структури фінансування, джерел формування і ефективності використання фінансових ресурсів та інших аспектів фінансової діяльності підприємства. Оцінку якості управління фінансовими ресурсами підприємства проведено за критеріями стійкості, платоспроможності та ділової активності, які розглядаються через показники структури фінансових ресурсів, ліквідності та оборотності, що дало можливість кількісно оцінити вплив якості управління фінансовими ресурсами на рівень їх рентабельності та динаміку розвитку підприємства.

6 Проведена оцінка ефективності використання фінансових ресурсів ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» за моделлю Дюпона вказує, що найбільший вплив на рентабельність власного капіталу має коефіцієнт фінансової залежності, що вказує на зростання частки позикових коштів порівняно із власними, що зумовило підвищення залежності підприємства від зовнішніх джерел та спричинило зниження рентабельності продажу. Збільшення рентабельності загальних та власних фінансових ресурсів підприємства в цілому, вказує на підвищення їх ефективності. Збільшення на кінець досліджуваного періоду: рентабельності власного капіталу свідчить про ефективне вкладення власного капіталу у діяльність підприємства; рентабельності продажу означає, що підвищилась ефективність продажу продукції, тобто збільшились прибутки, отримані підприємством в обсягу реалізації цієї продукції; показника ресурсовіддачі означає підвищення чистої виручки від реалізації продукції на одиницю коштів, інвестованих в активи.

7 З метою удосконалення методики оцінювання ефективності використання фінансових ресурсів ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» запропоновано інтегральну оцінку його фінансового стану, що найбільш повно охоплює всю різноманітність показників ефективності використання фінансових ресурсів, що є дуже важливим при їх оцінці та дає змогу підвищити ефективність їх використання. Для розрахунку інтегральних показників ефективності використання фінансових ресурсів пропонується

застосування корингових моделей, багатовимірного рейтингового аналізу, мультиплікативного дискримінантного аналізу та ін., які частково апробовано на оцінюванні ефективності використання фінансових ресурсів ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод».

8 Обґрунтовано, що підвищенню ефективності використання сукупних активів має сприяти повне використання підприємством резервів підвищення рентабельності фінансових ресурсів за рахунок зростання прибутку та оптимізації структури фінансових ресурсів. З метою підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства розроблено моделі оптимізації фінансових ресурсів ПАТ «Кременчуцький міськмолкозавод», які передбачають вплив ефекту фінансового важеля, застосування показника середньозваженої вартості складових фінансових ресурсів з метою визначення оптимальності їх витрачання; визначення структури фінансових ресурсів з метою мінімізації рівня фінансового ризику підприємства.

9 У результаті узагальнення та систематизації наукової літератури розкрито сутнісні складові частини фінансового планування, сформовано авторське осмислення основних теоретичних понять про сутність, об'єкт, предмет, принципи, цілі, завдання та функції фінансового планування як економічної категорії. На основі прогнозування формування та використання фінансових ресурсів підприємства розроблено фінансовий план ПрАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» на наступний період. Аналіз відхилень фактичних результатів діяльності і даних прогнозованого звіту про фінансові результати ПАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» дав можливість ідентифікувати проблемні сфери. Доведено, що удосконалення системи управління необхідно проводити на основі системи контролінгу, що дозволить, з одного боку, планувати діяльність та оцінювати якість рішень і планів, які приймаються, а з іншого, – здійснювати ефективний моніторинг фінансово-економічної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алфьорова І. Є. Розробка політики фінансування майна за допомогою ефекту фінансового важеля . *Економічний форум*. 2013. № 3. С. 1–7.
2. Арначій В. І. Фінансова діяльність підприємств : навч. посіб. . Київ : ВД Професіонал, 2004. 240 с.
3. Бандурка О. М. Фінансова діяльність підприємства : підручник. Київ : Либідь, 2002. 384 с.
4. Бердар М. М. Складові оцінки ефективності управління фінансовими ресурсами підприємств . *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2010. Вип. 21. С. 272–279.
5. Бланк І.О. , Гуляєва Н.М. Інвестиційний менеджмент: підручник . К. : Київський національний торговельно-економічний ун-т, 2003. 397 с.
6. Бланк І. О. , Ситник Г. В. Управління фінансами підприємств: підруч. К. : Київський національний торговельно-економічний ун-т. 2006. 780с.
7. Бланк І. О. Фінансове забезпечення розвитку підприємств : монографія . Київ. нац. торг.-екон. ун-т. К., 2011. 343 с.
8. Бланк Й. А. Фінансовий менеджмент : навч. посібник. Київ : Ельга, 2008. 724 с.
9. Близнюк О. П. Класифікація джерел формування фінансових ресурсів підприємства . *Вісник Міжнародного слов'янського університету. Сер. : Економічні науки*. 2012. Т 15, № 2. С. 52 – 58.
14. Бражник Л. В. Фінансові ресурси підприємства: їх формування та використання . *Мукачівський державний університет. Економіка і суспільство*. 2018. Випуск № 14. С. 778 – 783.
15. Бродська І. І. Проблеми формування фінансових ресурсів підприємств . *Економічні науки. Серія: Облік і фінанси*. 2010. Вип. 7(25). Ч.

1. С. 182–189.

16. Буряк Л. Д. Государственные финансы: учеб. пособ. для студентов эконом. вузов и факультетов . Київ : Либідь, 1991. 276 с

17. Бутинець Ф. Ф. Економічний аналіз. Житомир : ЖІТІ, 2000. 416 с.

18. Вареник В. М. Формування методики оцінки фінансових ресурсів підприємства за сучасних умов функціонування . *Східна Європа: Економіка, Бізнес та Управління*. 2018. Випуск 1 (12). С. 129 – 134.

22. Воронін А. В. Оптимізація структури капіталу акціонерного товариства . *Финансы, учет, банки*. 2014. - № 1 (20). С. 79 – 83

23. Гаврилко П. П. Вдосконалення управління фінансовими ресурсами підприємства на сучасному етапі розвитку економіки України . *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*. 2016. Т. 21, Вип. 3. С. 131 – 134.

24. Гайдаєнко О. М. Формування оптимальної структури капіталу підприємства . *Міжнародний збірник наукових праць Облік. Економіка. Менеджмент : наукові нотатки*. 2016. № 1(9). Ч. 1. С. 100–107.

25. Глушко А. Д. Науково-методичні підходи до аналізу фінансових ресурсів підприємств . *Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського : Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Випуск 23. С. 470 – 474.

26. Громова А. Є. Аналіз фінансового стану підприємства з огляду ефективного використання фінансових ресурсів . *Молодий вчений*. 2016 р. № 5 (32). С. 44 – 47.

27. Гудзь О. Є. Науково-методичне забезпечення формування та реалізації фінансової політики підприємства . *Облік і фінанси*. 2013. № 2(60). – С 69-86.

– Давиденко Н. М. Фінансовий леверидж в оптимізації структури капіталу акціонерних товариств. *Агросвіт*. 2015. № 1. С. 10-13.

28. Добринь С. В. Організація системи управління фінансовими ресурсами підприємства . *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 10.

29. Дуда С. Т. Узагальнення методичних підходів до оптимізації структури капіталу підприємства . *Науковий вісник НЛТУ України*. 2014. Вип. 24.2. С. 227 – 233.
30. Козачок І. А. Формування та управління ефективним використанням фінансових ресурсів підприємства . *Гуманітарний вісник ЗДА*. 2013. № 47. С. 277 – 283.
31. Колотуха С. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств: формування та використання в умовах економічної нестабільності . *Вісник Київського інституту бізнесу та технологій*. 2016. Вип. 1. С. 29–37.
32. Малій О. Г. Фінансові ресурси підприємств та джерела їх формування: теоретичні аспекти . *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2016. № 2. С.71 – 74.
33. Мних Є. В. Економічний аналіз : підручник . Київ : Знання, 2011. 630 с.
34. Петряєва З. Ф. Аналітичне забезпечення оцінки фінансових ресурсів підприємства . *Економічний аналіз*. 2015. Т. 19(2). С. 122 – 129.
35. Проскурович О. В. Моделювання рентабельності діяльності підприємства . *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2015. № 3(3). С. 209-212.
36. Ситник Г. В. Стратегічне фінансове планування в системі управління підприємством торгівлі . *Бізнес-інформ*. 2013. №9. С.359-370.
37. Ткаченко І. П. Фінансові ресурси підприємств : управління ефективністю формування та використання . *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 19. С. 46 – 52.
38. Шкробот М. В. Сутність та основи функціонування системи управління фінансовими ресурсами підприємств . *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2015. № 3, Т. 2. С. 236 – 240.
39. Щепіна Т. Г. Особливості ефективного формування і використання капіталу підприємства . *Проблеми підвищення ефективності*

інфраструктури. 2015. № 40. С. 91 – 95.

ДОДАТКИ